ISSN 0105-3736

Posthistoriske Meddelelser

20 - 1984

STEMPLER BREVE POSTAL DOKUMENTATION

INDHOLD:

De multinationale styrker i Libanon
af J.A. Daynes. .... 78 - 84

Estlands jernbanepostvæsen, Bureaustemplerne. (fortsættelse).
af Elmar Ojaste og Harold Osi ..... 85 - 93

Vejen JXP
af Bo Bjerre Jakobsen ..... 94 - 95

H.C. Andersen særstemplet fra Odense 5. september 1943, der aldrig blev benyttet.
af Mogens Lethraborg ..... 96 - 98

Sønderjyske dagstempler 1864 - 1920 ..... 99 - 107

Postforbindelsen Tønder - Ribe 1864.
af E.M.L. ..... 108 - 116

BILAG:

Kort over Estlands jernbaner.

annoncer. Meddelelser fra forlaget

bognyt.

Posthistorisk Forlag

Tønder.

DEN MULTINATIONALE STYRKE I LIBANON.

AF J. A. DAYNES.

(oversat efter forfatterens artikel i Forces Postal History Society's Newsletter no. 181, 1984)*

I et forsøg på at stabilisere forholdene i Libanon stillede de fire vestmagter, USA, De forenede kongeriger (U.K.), Frankrig og Italien, en såkaldt multinational styrke til rådighed for den legitime, libanesiske regering.

Det britiske kontingent, BRITFORLEB, (BRITish FORces LEBanon), var det mindste, men på det hvilede - foruden de normale opklarings- og observationsopgaver - også ansvaret for at sikre våbenstilstandskommissionens møder.

BRITFORLEB fik støtte fra RAF basen, Akrotiri, en af de suveræne britiske baser på Cypern.

Den første britiske afdeling i Libanon var C Squadron af 1st Queen's Dragoon Guards, der blev overført til Cypern i februar 1983. Operationen, der blev kaldt OPERATION HYPERION, anvendte adressen BFPO 699. Det britiske feltpostkontor, der åbnede den 9. februar 1983, anvendte stemplet: FIELD POST OFFICE 1055, småpakkestemplet: FORCES POST OFFICE 172, og pakkestemplet 102. BFPO 699 eks-

---

*Oversætterens anmærkning: I artiklen forekommer navne på forskellige militære enheder. Disse navne er bibeholdt på originalsproget. Desuden anvendes der et par militære og postale forkortelser:

FPO Field Post Office eller Forces Post Office (= feltpostkontor. Eventuelt med et B (=British(britisk)) foran.
HMS Her Majesty's Ship. (Hendes majestæts skib)
RFA Royal Fleet Auxiliary. (Kgl. flåde hjælper (dvs. hjælpeskib)).
USS United States Ship.

Et britisk feltpostkontor er tildelt et kodenummer, der ikke er identisk med det nummer, der anvendes i dets stempler. Feltpostkontorerne anvender stempler med inskriptionen FIELD POST OFFICE, to-rings stålstempler, der benyttes på normale forsendelser (breve etc), og FORCES POST OFFICE, a) enkeltringsstempler af gummi (ofte kaldet Blackwell typen), der anvendes til annullering af tryksager, uformelige brevforsendelser og evt. småpakker, (i teksten omtalt som småpakkestempel), samt b) rammestempler, der også anvendes på småpakker og de egentlige postpakker.

I artiklen nævnes (og illustreres) en række såkaldte "unit cachets", som oftest kontorstempler. Deres formål er at angive hvilken enhed, forsendelsen stammer fra. Unit cachets kan forekomme med påtegningen "Certified Official", som bekræfter, at brevet er et tjenestebrev. Disse stempler kan også findes på filatelistiske forsendelser, hvor de kan siges at tjene som en slags dokumentation for, at brevet er sendt fra den i stemplet nævnte enhed. (M.L.).

De i artiklen omtalte og i illustrationerne viste"cachets" fra amerikanske og franske krigsskibe, er officielle stempler i den forstand, at de befinder sig ombord på de nævnte skibe og anvendes (formodentlig) af postmesteren. De synes dog først og fremmest at være fremstillet og benyttet til glæde (?) for filatelister.

BRITISH FORCES MAIL
BY AIR MAIL
AIR LETTER
PAR AVION AEROGRAMME

FORCES MAIL

FIELD POST OFFICE
8 MR
83
1055

HQ BRITFORLEB
OP HYPERION
BFPO 699

C SQUADRON
– 8 MAR 1983
1st THE QUEEN'S
DRAGOON GUARDS

John Daynes
25A Mill Road
Burnham-on-Crouch
Essex England

PARCEL
FORCES POST OFFICE
8 MCH 83
— ★ —
102
POST



FORCES POST OFFICE
9.FEB 83
172

HQ BRITFORLEB
OP HYPERION
BFPO 699

OP HYPERION

H.Q. BRITFORLEB
BFPO 699

BRITFORLEB
A 7030 A

pederede kun luftpostbreve, Forces aerogrammer, tryksager, småpakker og postkort. Det var ikke muligt at sende luftpostpakker, og der blev ikke modtaget forsendelser af nogen art til overfladebefordring.

I maj 1983 indgik den libanesiske og israelske regering en aftale, som betød en delvis tilbagetrækning af israelske styrker fra libanesisk område. Den ny situation førte hurtigt til voldsomme kampe mellem forskellige libanesiske grupper om kontrollen over Aley og Chouf bjergene.

I begyndelsen af september besluttedes det, at RAF skulle yde taktisk støtte med 6 Buccaneer fly fra Squadronerne 12 og 208, og med tre Chinook helikoptere fra Squadronerne 7 og 18. Forsendelser fra disse enheder blev enten postet på RAF basen Akritori og stemplet med FPO 757, eller i Beirut.

På dette tidspunkt var den første britiske enhed blevet afløst og erstattet med A Squadron af 1st Queen's Dragoon Guards. Som følge deraf blev der også taget nye kontorstempler i brug.

Den britiske flåde ydede umiddelbar støtte til BRITFORLEB med HMS GLAMORGAN og HMS BRAZEN, der begge befandt sig i Middelhavet på vej til den Persiske Golf. Disse skibe blev afløst af HMS FEARLESS. Som sædvanligt blev post fra flåden stemplet i London med MARITIME MAIL stempler.

Den sidste britiske enhed, der gjorde tjeneste i Beirut var A Squadron af 16th/5th Queen's Royal Lancers. RFA RELIANT med et stort marine detachment ombord afløste HMS FEARLESS. Marine detachmentet (Naval Party) 2240 ombord på RFA RELIANT omfattede en afdeling af Naval Air Squadron no. 846.

Den 8. februar (1984) forlod den 115 mand store enhed dens base i Beirut forstaden, Al Hadath, og kørte til havnen Jouneih i det nordlige Libanon, hvorfra den blev overført med Chinook helikopterne og af Squadron 846 til RFA RELIANT. Omkring halvdelen af styrken forblev på RFA RELIANT for om nødvendigt hurtigt at kunne genindsættes i Beirut. Resten blev ført tilbage til Cypern.

BRITFORLEB's feltpostkontor fortsatte sin virksomhed efter evakuationen den 8. februar (den første kendte dato er dog først fra d. 14. februar) - men hvor var feltpostkontoret lokaliseret ? Der har været fremsat to forslag. Det ene at FPO 1055 (og Blackwell stemplet FORCES PO 172) blev anvendt ombord på RFA RELIANT, det andet, at feltpostkontoret lå på Cypern. - I sidste halvdel af februar modtog jeg en del breve fra dette kontingent - nogle med stemplet FPO 1055 (eller Forces PO 172), andre med FPO 757. De sidste var helt sikkert afsendt fra Akrotiri. Blandt brevene var fra begge feltpostkontorer forsendelser med stemplerne BRITFORLEB og OP HYPERION. Det er min opfattelse, at feltpostkontoret i Akrotiri behandlede brevene, der afsendtes af de soldater, der var overført fra

BRITISH FORCES MAIL

BY AIRMAIL
AIR LETTER

PAR AVION AEROGRAMME

OP HYPERION



FPO 757, Akrotiri Cypern med cachet: OP HYPERION.

A SQUADRON
22FEB1984
16th/5th
QUEEN'S ROYAL LANCERS

NO. 12 SQN. DET.
23FEB1984
.....

COMMANDING OFFICER
29DEC1983
HMS FEARLESS

COMMANDING
OFFICER
30 NOV 1983
H.M.S. BRAZEN

COMMANDING OFFICER
30 NOV1983
H.M.S. GLAMORGAN

REGULATING OFFICE
8 FEB 1984
NAVAL PARTY 2240

SENIOR PURSER
8FEB1984
R.F.A. RELIANT

Libanon til Cypern, og at FPO 1055 blev anvendt ombord på RFA RELIANT.

Det amerikanske kontingent.

Det 1.400 mand store amerikanske US Marine Corps kontingent anvendte et stempel med inskriptionen: U.S.M.C. - 2ND FSSG (REIN) UNIT 6, i Beirut. Fra den 28. december kunne marinekorpset sende portofri post. Efter den 7. februar, hvor hovedparten af Marinekorpset blev overført til skibe af den 6. flåde, kunne der fortsat sendes portofri forsendelser ombord på USS GUAM.

Den sidste marineenhed i Beirut var 22. Marine Amphibious Unit.

De amerikanske enheder i Libanon fik støtte fra bl.a. følgende skibe af den 6. amerikanske flåde: USS IOWO JIMA, INDEPENDENCE, GUAM og slagskibet fra den 2. verdenskrig: USS NEW JERSEY.

Det italienske kontingent.

Det italienske kontingent havde også eget feltpostkontor og anvendte et stempel der ud over inskriptionen viste en tegning af et Italienskort. Fra dette kontingent kendes foruden poststemplet et par kontorstempler, der også vises i illustrationerne på modstående side.

Den italienske styrke blev trukket tilbage i februar 1984.

Det franske kontingent.

Frankrig forbindelser med Libanon går langt tilbage i tiden. Det er derfor ikke overraskende, at det franske kontingent var det sidste, der blev trukket tilbage fra Beirut.

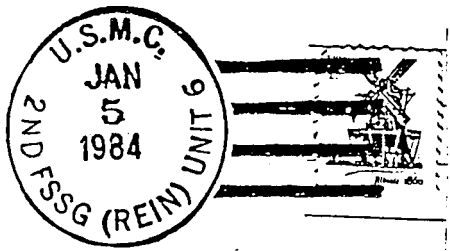
Det franske feltpostkontor anvendte et dagstempel med inskriptionen: POSTE AUX ARMEES uden nummer, hvilket betyder, at man er afhængig af kontorstempler eller lignende, hvis man skal bevise forsendelsens oprindelse.

Styrken i Beirut bestod af enheder fra 2. Regiment Etranger de Parachutiste (formodentlig en faldskærmsjæger afdeling fra fremmedlegionen (O.A.)), 6. Regiment d'Infanterie Parachutiste og 9. Division d'Infanterie de Marine.

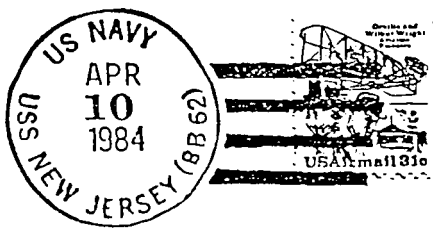
De franske hangarskibe CLEMENCEAU og FOCH ydede støtte fra søen. Begge skibe havde eget poststempel. Fra FOCH kendes endvidere et illusteret "sidestempel".

Diverse.

Det amerikanske Marinekorps udgav en særkuvert (240 x 105 mm). Kuvertens logo viser styrkens navn på engelsk og arabisk, Marinekorpsets emblem, samt de fem deltagende landes flag (inklusive det libanesiske) i farver.



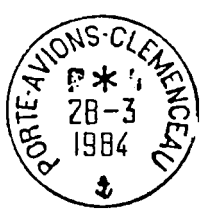


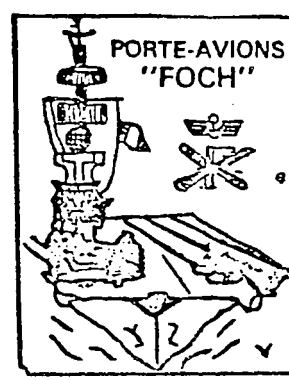


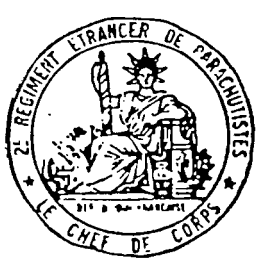


CONTINGENTE ITALIANO IN LIBANO
Comando Raggruppamento











Capt. KEITH OLIVER, USMC
22 MAU
(PAO)
FPO NY NY 09502





GySgt Randy "GRIZ" Bare, USMC
Marine Corps Public Affairs
663 Fifth Ave.
NY, NY 10022

Det amerikanske Marinekorps særkuvert fra Beirut. Afsendt portofrit fra USS GUAM 27 MAR 1984.

Note.

Det britiske feltpostkontor, BFPO 650, ved den multinationale styrke og observatørgruppe på S i n a i anvendte stemplet FIELD POST OFFICE 136 og småpakkestemplet FORCES POST OFFICE 174. Sidst i 1983 blev det sidstnævnte udskiftet med stemplet FORCES POST OFFICE 172. Dette nummer har således været anvendt samtidig på forsendelser fra Libanon og Sinai.

FORCES POST OFFICE 172 stemplet anvendes stadig på Sinai.



Beirut

Sinai



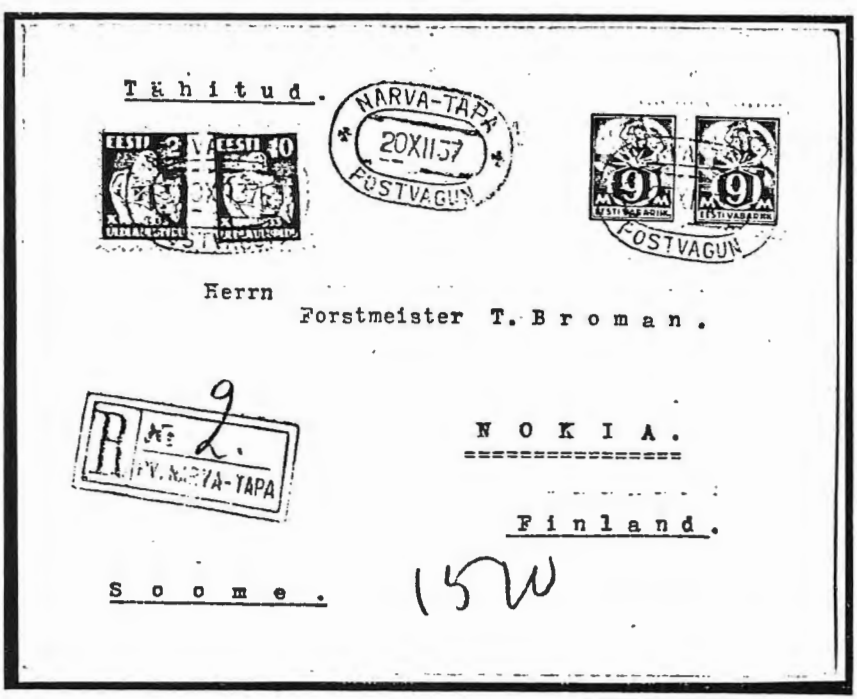
ESTLANDS JERNBANEPOSTVÆSEN. BUREAUSTEMPLERNE.

AF ELMAR OJASTE OG HAROLD OSI. (FORTSAT FRA NR. 19).

I dette afsnit bringes en oversigt over ruterne og de anvendte stempler. For typebetegnelsernes vedkommende henvises til typeskemaet i POM, nr. 19, side 46 - 47. Oversigten afsluttes i næste nummer med en fortegnelse over de bureaustempler, der blev anvendt under den tyske besættelse (Deutsche Dienstpost Ostland).

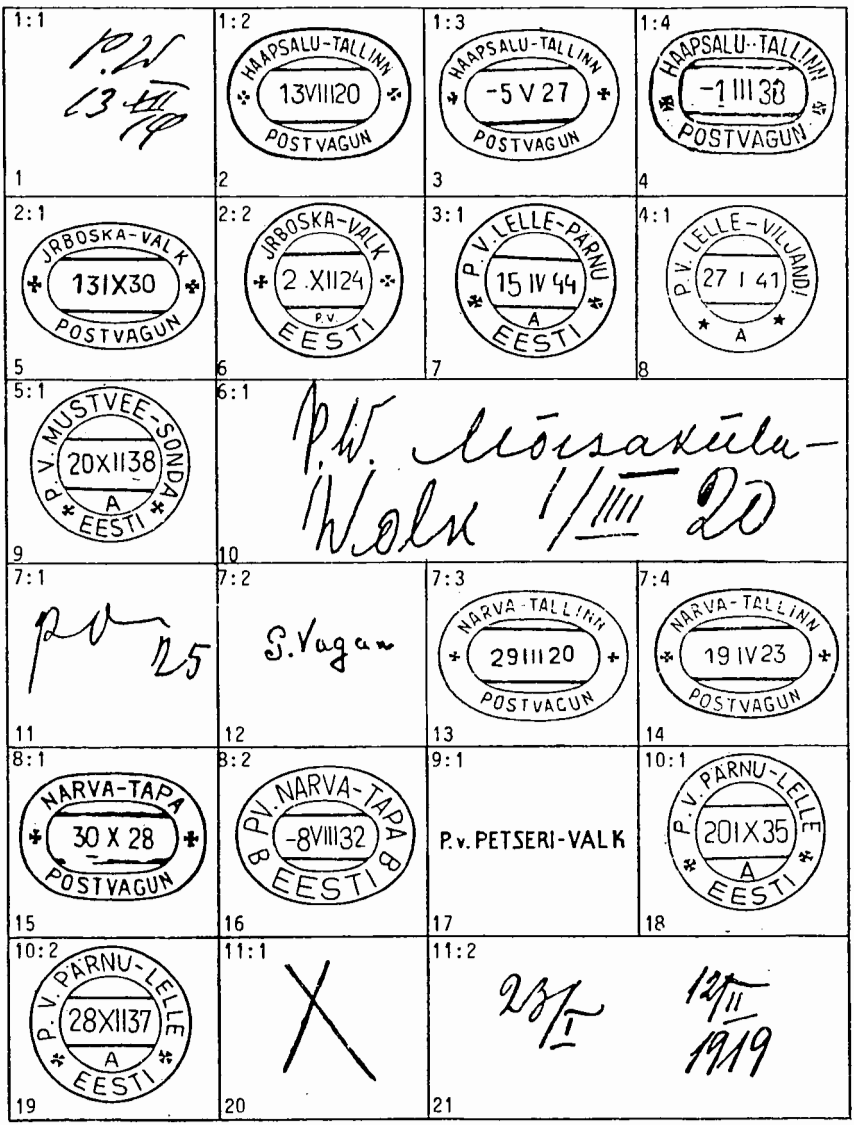
Ved en senere lejlighed bliver der forhåbentlig også lejlighed til at bringe en omtale af de russiske bureaustempler på estisk område 1870 - 1918.

red.



Rek-brev Estland - Finland afstemplet i bureau: P.V. 8 med dagstemplet: NARVA - TAPA den 20. dec. 1937. Endvidere med REK-stempel i type H.
(Samling: Elmar Ojaste)

Lb-nr.	overordnet pkt.	strækning åbnet:	nedl:	nr.	type:	index	mål:	kendte periode:	ill-nr.
1	P.V. 6	HAAPSALU - TALLINN.							
	Tallinn Vaksal	1919		1	18 A3			1919	1
				2	18 B2a		34 x 24	1920 - 22	2
				3	18 B2d		33 x 24	1923 - 38	3
				4	18 B2d		34 x 24	1929 - 44	4
2		JRBOSKA - VALGA.							
	Valga	1921	(1931)	1	18 B2a		33 x 25	1921 - 31	5
				2	18 B4a	P.V.	29	1924 - 25	6
3	P.V. 9	LELLE - PÄRNU.							
	Tallinn Sadam	1928 1941	(1938)	1	18 B4d	A	29	1934 - 44	7
4		LELLE - VILJANDI.							
	"	1938	(1941)	1	18 B5e	A	28	1939 - 41	8
5	P.V. 16	MUSTVEE - SONDA.							
	Sonda	1929		1	18B4d	A	29	1929 - 43	9
6		MÕISAKÜLA - VALGA.							
	Valga	1919	(1920)	1	18 A3			1919 - 20	10
7		NARVA - TALLINN.							
	Tallinn Vaksal	1919	(1927)	1	18 A3			1919	11
				2	18 A3			1919	12
				3	18 B2a		35 x 25	1920 - 27	13
				4	18 B2d		34 x 25	1920 - 27	14
8	P.V. 8	NARVA - TAPA.							
	Narva	1927		1	18 B2a		35 x 24	1927 - 41	15
				2	18 B3	B	33 x 25	1932 - 41	16
9		PETSERI - VALGA.							
	Valga	1919	(1920)	1	18 A5		34	1919 - 20	17
10	P.V. 10	PÄRNU - LELLE.							
	Tallinn Sadam.	1928 1941	(1938)	1	18 B4	A	29	1928 - 35	18
				2	18 B4	A	29	1935 - 44	19
11	P.V. 4	PÄRNU - TALLINN.							
	Tallinn Sadam.	1919 1941	(1938)	1	18 A1			1919	20
				2	18 A2			1919	21



Tallene i øverste, venstre hjørne: Det første tal henviser til rutens løbenummer; det andet til stemplets nummer i tabellen.
Tallet i nederste, venstre hjørne angiver illustrationens nummer.

Lb-nr.	overord-net pkt.	strækning åbnet:	nedl:	nr.	type:	index	mål:	kendte periode	ill. nr.
11				3	18 A5		37	1919	22
				4	18 A5		38	1919	23
				5	18 A6		32	1919	24
				6	18 B2a		34 x 24	1920 - 23	25
				7	18 B2a		34 x 24	1924 - 32	26
				8	18 B2a		34 x 23	1933 - 44	27
				9	18 B3	B	33 x 24	1932 - 41	28
12	P.V. 13	RAPLA - VIRTSU.							
	Tallinn Sadam	1932		1	18 B3	A	34 x 26	1937 - 44	29
				2	18 B3	B	33 x 25	1932 - 44	30
13	P.V. 15	SONDA - MUSTVEE.							
	Sonda	1929		1	18 B4a		29	1929 - 38	31
				2	18 B3	A	33 x 25	1934 - 40	32
14	P.V. 5	TALLINN - HAAPSALU.							
		1919		1	18 B2a		34 x 25	1922 - 43	33
				2	18 B2d		35 x 24	1928 - 44	34
15		TALLINN - NARVA.							
	Tallinn Vaksal	1919	(1926)	1	18 A1			1919	35
				2	18 A2			1919	36
				3	18 B2a		35 x 25	1920 - 25	37
16	P.V. 3	TALLINN - PÄRNU.							
	Tallinn Sadam.	1919 1941	(1938)	1	18 A2			1919	38
				2	18 A3			1919	39
				3	18 A5		37	1919	40
				4	18 A6		32	1919	41
				5	18 B1c		34 x 24	1919 - 43	42
				6	18 B2a		34 x 24	1921 - 44	43
				7	18 B3	B	33 x 25	1928 - 44	44
17	P.V. 1	TALLINN - VALGA.							
	Tallinn Vaksal	1919		1	18 A1			1919	45
				2	18 A2			1919	46
				3	18 A3			1919	47
				4	18 A4			1919	48

11:3 P.WAGON 22	11:4 P.WACUN. 23	11:5 POST - WAGUN 24	11:6 PÄRNU TALLINN 19 II 20 POSTVAGUN 25
11:7 PÄRNU-TALLINN -4VII27 POSTVAGUN 26	11:8 PÄRNU-TALLINN 25VI33 POSTVAGUN 27	11:9 P.V. PÄRNU-TALLINN 10XI32 B EESTI B 28	12:1 P.V. RAPLA-VIRTSU 15IV44 A EESTI A 29
12:2 P.V. RAPLA-VIRTSU 15IV44 B EESTI B 30	13:1 P.V. SONDA-MUSTVEE 13IV33 EESTI 31	13:2 SONDA-MUSTVEE 23VII34 A EESTI A 32	14:1 TALLINN-HAAPSALU -4III28 POSTVAGUN 33
14:2 TALLINN-HAAPSALU 28 I 31 POSTVAGUN 34	15:1 N 35	15:2 92 36	15:3 TALLINN-NARVA -4VII2? POSTVAGUN 37
16:1 1918 1919er 38	16:2 1910. PV. Post 39		16:3 P.WACON 40
16:4 POST - WAGUN 41	16:5 TALLINN-PÄRNU 25 12 22 POSTVAGUN 42	16:6 TALLINN-PÄRNU 16IV25 POSTVAGUN 43	16:7 P.V. TALLINN-PÄRNU 19IV44 B EESTI B 44

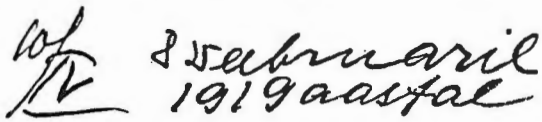
Lb-nr	overordnet pkt.	strækning: åbnet:	nedl:	nr.	type:	index	mål:	kendte periode:	ill. nr.
17				5	18 A7			1919	49
				6	18 B1a		34 x 25	1920 - 32	50
				7	18 B1c		35 x 25	1920 - 32	51
				8	18 B2d		35 x 24	1929 - 33	52
				9	18 B3	A	32 x 25	1933 - 44	53
				10	18 B3	B	34 x 25	1933 - 44	54
				11	18 B5e	I	28	1938 - 39	55
18		TALLINN - VILJANDI.							
	Tallinn Sadam	1938	(1941)	1	18 B5	A	28	1938 - 40	56
				2	18 B5	B			
19		TAMSALU - TÜRI.							
		1926	(1932)	1	18 B4a	A	29	1926 - 30	57
20	P.V. 7	TAPA - NARVA.							
	Narva	1927		1	18 B1a		34 x 24	1927 - 40	58
				2	18 B3	B	34 x 26	1932 - 37	59
21	P.V. 11	TARTU - PETSERI - VALGA.							
	Valga	1931		1	18 B3	A	34 x 24	1932 - 33	60
				2	18 B3	B	35 x 24	1933	
				3	18 B3	A	34 x 25	1936 - 41	61
				4	18 B3	B	33 x 24	1933 - 39	62
22		TÜRI - TAMSALU.							
		1926	(1932)	1	18 B4a	A	29	1926 - 31	63
23		VALGA - JRBOTSKA.							
	Valga	1922	(1931)	1	18 B2a		34 x 24	1923 - 31	64
				2	18 B4a	P.V.	29	1924	
24		VALGA - MÕISAKÜLA.							
	Valga	1919	(1920)	1					
25		VALGA - PETSERI.							
		1919	(1921)	1	18 A5		47	1919	65

17:1



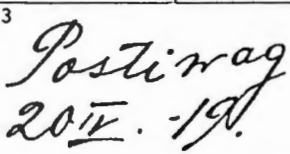
45

17:2



46

17:3



47

17:4

P.w.Tallinn-Walk

48

17:5



49

17:6



50

17:7



51

17:8



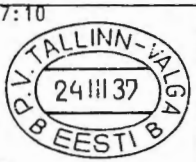
52

17:9



53

17:10



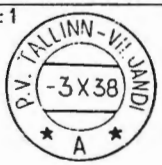
54

17:11



55

18:1



56

19:1



57

20:1



58

20:2



59

21:1



60

21:3



61

21:4



62

22:1



63

23:1



64

25:1

P.v.VALK-PETSERI

65

Lb-nr.	overordnet pkt.	strækning åbnet:	nedl:	nr.	type:	index.	mål:	kendte periode:	ill. nr.
26	P.V. 12	VALGA - PETSERI - TARTU.							
	Valga	1931		1	18 B3	A	34 x 25	1931 - 33	66
				2	18 B3	B	34 x 26	1932 - 33	67
				3	18 B3	A	34 x 25	1933 - 41	68
				4	18 B3	B	34 x 26	1934 - 41	69
27	P.V. 2	VALGA - TALLINN.							
	Tallinn Vaksal	1919		1	18 A2			1919	70
				2	18 A3			1919	71
				3	18 A3			1919	72
				4	18 A4		43	1919	73
				5	18 B1a		34 x 24	1920 - 28	74
				6	18 B1a		34 x 25	1920 - 33	75
				7	18 B2d		34 x 23	1929 - 33	76
				8	18 B3	A	34 x 26	1933 - 44	77
				9	18 B3	B	34 x 26	1934 - 39	78
				10	18 B3d		34 x 23	1933 - 43	79
				11	18 B5e	II	28	1938 - 39	80
28		VILJANDI - LELLE.							
	Tallinn Sadam	1938	(1941)	1	18 B5e	A	28	1939 - 41	81
				2	18 B5e	B	28		
29		VILJANDI - TALLINN.							
	Tallinn Sadam	1938	(1941)	1	18 B5e	A	28	1939 - 40	82
				2	18 B5e	B	28	1939 - 41	83
30	P.V 14	VIRTSU - RAPLA.							
	Tallinn Sadam	1932		1	18 B3	A	33 x 25	1932 - 44	84
				2	18 B3	B	33 x 25	1932 - 44	85

Eksempler på stempler fra lettiske bureauer, der også kørte på det estiske jernbanenet.

1927 - 29 86

1932 - 39 87

26:1


66

26:2

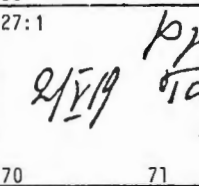

67

26:3

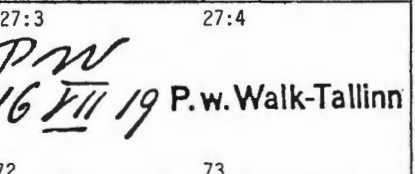

68

26:4

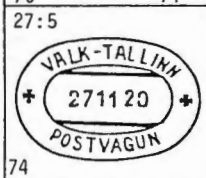

69

27:1


70 71

27:2 27:3 27:4


72 73

27:5


74

27:6


75

27:7


76

27:8


77

27:9


78

27:10


79

27:11


80

28:1


81

29:1

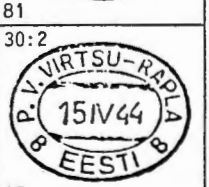

82

29:2


83

30:1


84

30:2


85

Lettiske bureaustempler fra ruter, der passerede estisk område. (fig. 86 - 87).



86



87

VEJEN JPX.

Lbnr.	Inskription:	Type:	Tilgang:	Tidligste:	Seneste:
1a	VEJEN / JB.P.E.	BRO Ia	GRA o8 12 o6	15 o1 o7 (MUS)	25 o4 30 (TA)
1b	VEJEN / JB.P.E.	BRO Ic		25 o3 32 (BBJ)	21 o7 32 (Bx)
	•			18.11-31	
2	VEJEN / B.	BRO Vc		o9 10 33 (MUS)	19 o9 51 (BBJ)
3.	VEJEN / B.	BRO Vd	MUS o2 o6 54	23 10 54 (BBJ)	o4 o6 58 (BBJ)
4.	VEJEN / * B.* (2)	BRO Vd		19 o5 61 (Bx)	13 o3 71 (Bx)
5.	VEJEN / * B.* (1)	BRO Vd	MUS 14 o4 61	26 o5 72 (Bx)	15 o6 83 (BBJ)
6.	VEJEN / B. (2)	BRO Vd	MUS 28 o7 72	16 o6 83 (BBJ)	kurserer.
7.	VEJEN / B. (1)	BRO Vd	MUS o2 o9 83	14 o9 83 (BBJ)	kurserer.

Bemærkninger:

Vejen postkontor var oprindelig placeret ved banegården. Da postforretningerne i 1896 udskiltes fra stationsforstanderforretningerne fraflyttedes banegården, og postvæsenet lejede sig ind i lokaler i en privat ejendom. 1. november 1906 tog man et nyt posthus i brug i Søndergade, og det er formodentlig i forbindelse hermed, at jernbanepostekspeditionen er blevet oprettet.

Vejen JPX har gennem hele forløbet kunnet nøjes med ét stempel, da postmængden har været ringe.

Vejen JPXs første dagstempel omdannedes i begyndelsen af 30'erne til BRO Ic ved isættelse af nye timetyper.

I begyndelsen af 60'erne tildeltes der to dagstempler, med hhv. sidenummer 1 og 2, men man anvendte stadig kun det ene af stemplerne, mens det andet henlå som reservestempel.

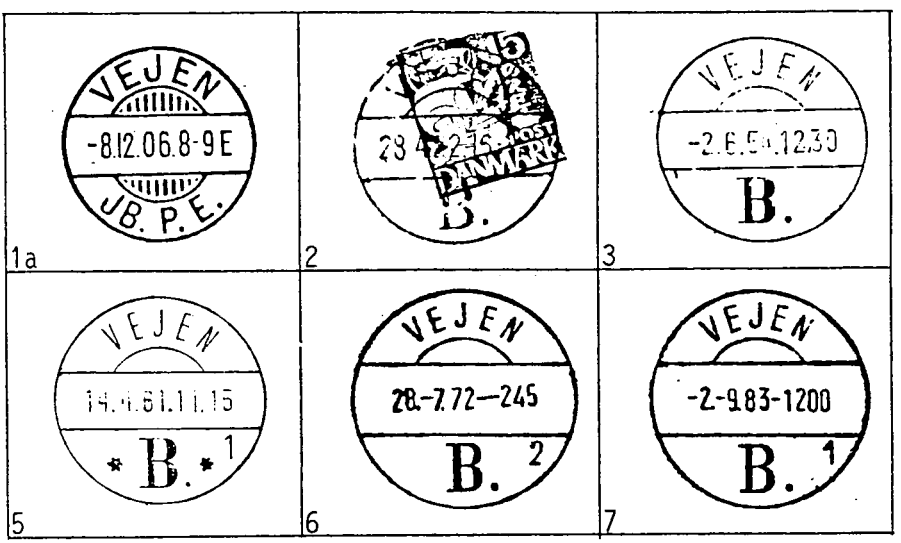
Det faktum, at der i de sidste 20 - 25 år har eksisteret et reservestempel medfører, at der fra tid til anden dukker filatelistisk produceret materiale op, der fremviser stempler anvendt uden for deres egentlige brugsperiode. Sådanne

afstemplinger er ikke medtaget i listen, da de efter min mening er uden egentlig posthistorisk værdi, og ikke dokumenterer andet end, at stemplerne har befundet sig på jernbanepostekspeditionen.
De stempler, der kan findes anvendt på denne måde er lbnr. 5 & 6; sidstnævnte kendes således anvendt 15.3.1977.
Hvis jeg havde optaget disse i oversigten, ville de have medført en tilsløring af det interessante, nemlig den r e e l l e s t e m p e l f ø r i n g på stedet.

I POM nr. 15 er der redegjort for de sidste ændringer i stempelføringen. Kort refereret skete følgende:
VEJEN / *B.* (1) har i lang tid en markant bule, og det besluttes at indsende stemplet til reparation. Stemplet inddrages 15.6.1983, og fra og med 16.6.1983 anvendes det hidtidige reservestempel, VEJEN / B. (2), i den daglige drift. Et nyt VEJEN / B. med sidenummer (1) tilsendes, og anvendes iflg. oplysninger fra Vejen Postkontor fra begyndelsen af september 1983.

Jeg takker for lån af materiale fra følgende samlere: Thorkild Andersen (TA), Jan Bendix (Bx), J.Chr. Diernæs, E. Menne Larsen, Ejsing Nielsen, Jens Oxlund, Postmuseets 2. afdeling (MUS).

Bo Bjerre Jakobsen.



H.C. ANDERSEN - SÆRSTEMPLET FRA ODENSE 5. SEPTEMBER 1943, DER ALDRIG BLEV BENYTTET.

AF MOGENS LETHRABORG, ALBERTSLUND.

I E. Menne Larsens "Danske Særstempler" bd. II kan denne notits læses:

> "E o2 (o5 o9 43) ODENSE - H.C. ANDERSENS BY - 15. FILATELISTDAG.
> Stemplet var med profiltegning af digteren (O.M. 32, 1943). Det blev ikke taget i brug, idet der den 29. august indførtes militær undtagelsestilstand i landet."

I det følgende vil jeg gøre et forsøg på gennem citater fra "Dansk Filatelistisk Tidsskrift (DFT), årgang 1943, fra "Officielle Meddelelser" (OM), 1943, og fra "Frimærke-Nyt", 1944, at klarlægge de forskellige hændelser omkring dette stempel.

I DFT, der udkom d. 15. maj, omtales udstillingen første gang:

> "Filatelistdags-Udstillingen 1943.
> Odense Filatelistklub arrangerer i Dagene 4. og 5. September i Forbindelse med 15. Filatelistdag en Udstilling paa Industripalæet, hvortil vi indbyder alle Unionsmedlemmer til at deltage.
> ....
> Nærmere Enkeltheder vedrørende Udstillingen fremkommer senere ..."

I DFT d. 15. juli meddeles, at udstillingen nu kun vil vare 1 dag, og vil få et mindre omfang. Samtidig omtales stemplet og et særligt fremstillet udstillingspostkort:

> "Med stor Beklagelse maa vi nu desværre meddele, at Udstillingen paa Grund af indtrufne, særligt vanskelige Forhold, specielt m. H. t. Glasset til Afdækning, kun vil blive gennemført som en mindre Udstilling uden Bedømmelse.
> ....
> Trods Indskrænkningen af Udstillingen vil der blive benyttet et officielt Poststempel til Afstempling af al Post, der indleveres paa Udstillingen. Endvidere vil der blive fremstillet et smukt Udstillingspostkort, der koster 25 øre og kan forudbestilles hos Klubbens Sekretær ... inden d. 1. September."

I OM d. 28. juli gives besked om stemplets udseende og tekst:

> "II. Forholdet til Publikum.
> Til Brug paa en af Odense Filatelistklub arrangeret Frimærkeudstilling i Odense den 5. September d. A. vil der blive fremstillet et særligt Dagstempel med Tekst:
> "Odense - H.C. Andersens By - 15. Filatelistdag" og med en Profiltegning af Digteren H.C. Andersen. (III. 7276)"

Den 29. august indføres militær undtagelsestilstand i landet, og dermed forbud mod møder og forsamlinger. Udstillingsarrangementet er dermed udsat straks efter, d.v.s. ca. 1 uge før afholdelsen.

I DFT, der udkom 15. september, gives denne besked fra Unionens formand:

> "Repræsentantskabsmødet 1943.
> Paa Grund af de indtrufne vanskelige Trafikforhold besluttede man at udsætte Repræsentantskabsmødet, der var berammet til Afholdelse i Odense den 5. September 1943, indtil videre. Meddelelse herom tilstilledes samtlige Unionens Klubber...
> Det er desværre paa nuværende Tidspunkt ikke muligt at fastlægge en ny Dato for Afholdelsen af Repræsentantskabsmødet ...."

Om forsendelserne, der var indsendt til afstempling med særstemplet hed det:

> "Forsendelser, der er tilstillet enten Odense Postkontor eller Odense Filatelistklub til Afstempling med Udstillingsstemplet, vil indtil videre blive beroende hos henholdsvis Postkontoret eller Klubben."

I samme nummer meddelte Odense Filatelistklub, at

> "... Udstillingskortene, hvorpaa der allerede var indgaaet mange Forudbestillinger, er færdigtrykt", og at "Udstillingen (vil) søges gennemført senere eventuelt i Forbindelse med et nyt Repræsentantskabsmøde."

I DFT d. 15 oktober oplyser Unionens formand, at der er sendt en forespørgsel ud til samtlige unionsklubber

> "om, hvorvidt disse mener at kunne sende Repræsentanter til et Repræsentantskabsmøde i Odense Søndag den 28. November (den eneste Søndag Aaret ud, der kan skaffes Lokale i Byen) - naturligvis under Forudsætning af, at Forholdene iøvrigt tillader Afholdelse af et saadant Møde til den Tid."

I DFT d. 15. november aflyses mødet endeligt:

> "Da Hovedbestyrelsen havde sat 40 Pct., som Minimum for at faa et nogenlunde beslutningsdygtigt Repræsentantskab samlet, og dette langtfra er opnaaet, beklager Hovedbestyrelsen, at Repræsentantskabsmødet 1943 maa aflyses."

I "Frimærke-Nyt", april 1944, skriver Max Nørgaard i sit supplement til "Katalog over danske Sær- og Lejlighedsstempler":

> "Det bemærkes, at der til den 5/9 1943 i Anledning af 15. Filatelistdag blev fremstillet et Særstempel med Tekst "Odense - H.C. Andersens By - 15. Filatelistdag" og med en Profiltegning af Digteren H.C. Andersen. Dette Stempel kom dog ikke til Anvendelse, idet Dagen paa Grund af Forholdene blev aflyst. Stemplet vil dog sikkert blive anvendt, naar 15. Filatelistdag senere bliver afholdt."

Da repræsentantskabsmødet og udstillingen blev udsat med kun en lille uges varsel, vil jeg formode, at stemplet er blevet fremstillet. Men hvor er det blevet af ? - Og hvad skete der med de udstillingskort, der var blevet fremstillet ? - Eksisterer nogle af dem endnu ?

For at få svar på disse spørgsmål, har jeg rettet henvendelse til Post - og Telegrafmuseets filatelistiske afdeling v. hr. Erik Jensen, De post- og telegrafhistoriske samlinger i Den gamle by i Århus, Odense postkontor, H.C. Andersens Museum i Odense, samt til hr. Henrik Eis, hr. Karlo Lindskog og Odense Filatelistklub.

Alle henvendelser gav desværre negativt resultat. Ingen kendte til stemplets eller kortenes skæbne - OG DOG. Den mest positive reaktion kom fra hr. Karlo Lindskog, som skrev:

> "Tak for brev af 30. januar og ligeledes for det til Odense Filatelistklub fremsendte brev, der også er havnet hos mig. Jeg har i mellemtiden fået fat på den daværende formand for klubben. - Han tegnede udkast til stemplet, og allerede i juli måned blev det på tale i første omgang at ændre udstillingen til een dag. - Senere blev både udstillinge og repræsentantskabsmøde aflyst på grund af situationen. -
> Han har intet liggende af udkast eller andet skriftligt om sagen, og jeg vil personligt regne med, at aflysningen omkring 1. august har bevirket, at særstemplet slet ikke blev færdigt. - Derfor foreligger der ikke et eksemplar deraf på postmusæet. - Antagelig er den tegning af profilen, der blev anvendt i stemplet 2. april 1955 - 150 året for digterens fødsel - det påbegyndte stempel fra 1943."

At den sidste antagelse skulle vise sig at være forkert vil fremgå af det følgende.

Lige som alt håb var ude om at finde noget om stemplet, modtog jeg den 9. august 1984 det her gengivne brev fra hr. Erik Jensen på Postmuseet:

> "....
> Særstempel i Odense i 1943 (aldrig benyttet).
>
> I en protokol fra P & T's materieldepot, hvis indhold jeg ikke hidtil har undersøgt i detailler, fandt jeg i går det vel nok eneste eksisterende aftryk af det pågældende stempel. Det følger vedlagt i fotokopi så gode som omstændighederne tillader det
>
> Med venlig hilsen
> ....."

Af protokollen fremgår det iøvrigt, at stemplet var fremstillet af messing, at det blev afleveret fra gravøren den 3. september, og at det kostede 78.oo kr.



Her bringes så for første gang en gengivelse af aftrykket af det bortkomne stempel fra Odense 5. 9. 1943.

(Evt. yderligere oplysninger bedes sendt til forfatteren: Mogens Lethraborg, Kærgården 1, DK 2620 Albertslund. Tlf.: o2 - 64 61 25).

SØNDERJYSKE DAGSTEMPLER 1864 - 1920.

I de tidligere afsnit har det af forskellige grunde været nødvendigt at gå frem efter "de forhåndenværende søms princip". Forhåbentlig bliver det fra og med dette nummer muligt at disponere efter mere overordnede principper.

I dette nummer fortsættes gennemgangen af posthusene i Vestslesvig og der bringes en bearbejdelse af de to store posthuse, Aabenraa og Sønderborg.*) I de kommende numre vil 1) Vestslesvig blive færdigbearbejdet sammen med området øst for Tønder indtil den østjyske længdebane. 2) Dernæst følger området øst for denne og syd for Aabenraa (Sundeved, Broagerland og Als). 3) Området vest og nord for Aabenraa og til slut Haderslev pkt. med området omkring dette.

Den vestslesvigske rute: Tønder - Visby/Abild - Bredebro - Ribe. En oversigt.

o1 o4 52	Brev- og pakkepostruten genoprettes med 2 ugl. forbindelser Tønder - Ribe med åben vogn.
15 10 56	Ruten udvides til 4 ugl. afgange med åben vogn.
22 o1 62	Ruten omlægges. I stedet for over Visby køres nu direkte Tønder - Bredebro (over Abild). Chausséen Tønder - Ribe under anlæggelse.
01 o5 62	Ruten gennemføres som forenet Brev-, Pakke- og Personpost med lukket vogn. Køretiden nedbringes fra ca. 8 timer til ca. 5 timer. Dgl. afgang.
07 o2 64	Danske tropper fra Frederiksstad forlader Tønder mod Ribe. En del danske embedsmænd må forlade byen. En del uroligheder i byen.
13 o2 64	Natten mellem 12 og 13 ankommer en prøjsiske afdeling, der allerede næste dag afløses af østrig-ungarske enheder. Tønder har i den flg. tid vekslende garnisoner og er til tider ubesat. Besættelsens udbredelse i området mellem Tønder og Ribe kan ikke fastslås nøjagtigt, men allerede før første våbenhvile har der været indkvarteringer i forskellige landsbyer - også i enklaverne.
20 02 64	Besættelsesmagten forbyder Ribe - Tønder rutens fremførsel til Tønder. Bredebro bliver endestation i de følgende uger. Ruten antagelig helt eller delvist indstillet senest omkr. 1. maj.
12 o5 64	Våbenhvile. Området besat med østrigske afdelinger.
30 05 64	Efter tilladelse fra det slesvigske postinspektorat genåbnes ruten Tønder - Ribe og omvendt.
26 o6 64	Krigen genoptages. Tønder - Ribe ruten muligvis afbrudt et par dage ?
28 o6 64	Ribe pkt. overtages af den preussiske feltpost. Ribes kommunalbestyrelse opfordrer kontrahenten på strækningerne Ribe - henhv. Skærbæk og Kastrup til at fortsætte kørslerne.
o9 o7 64	Der etableres et slesvigsk postkontor i Ribe. Forbindelse med Haderslev og Tønder (således i september).
26 o9 64	Aftale om den kommende grænsepostudveksling mellem Ribe og Tønder.
15 10 64	Slesvigske postvæsen ophører i Ribe. Ruten Ribe - Tønder nu en dansk-slesvigsk fællesrute med dagl. afgang med lukket vogn.
15 11 87	Marskbanen åbnes. Posthusene på strækningen Tønder - Hvidding udveksler med Schaffnerbahnposten Husum - Hvidding (og omv.) med henhv. ZUG

*)Sønderborg udgår p.gr.af pladsmangel. Bringes i forbindelse med Als.

22 og 29, og samme: Elmshorn - Hvidding (og omv.) med henhv. ZUG 2 og 5.

Bahnposterne udveksler endv. med det danske bureau: Bramminge - Vester Vedsted.

POSTHUSE OG STEMPLER PÅ TØNDER - VISBY/ABILD - BREDEBRO - RIBE RUTEN.

ABILD.

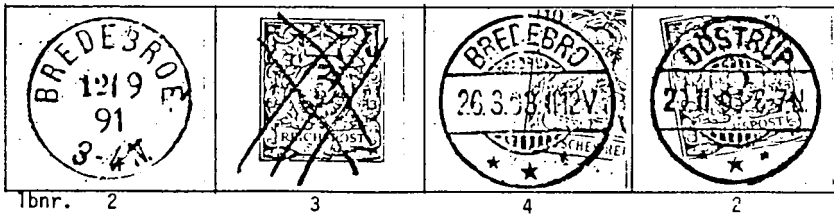
o1 o6 62	BRS under Tønder og i forbindelse med Ribe. Deltager ikke i udvekslingen med de øvrige brevsamlingssteder på ruten, da denne etableres.
30 o6 66	BRS nedlægges, men bibeholdes som holdested. Landpost fra Tønder.
(24)12 81	PHST omtales oprettet.

BREDEBRO.

o1 o4 52 - 30 07 53	"PUST" på ruten Tønder - Ribe.
o1 o8 53 - 30 o6 67	BRS underlagt Tønder og i forbindelse med Ribe.
o1 10 62	deltager i den direkte udveksling med BRS i Døstrup, Skærbæk Brøns og Rejsby.
20 02 64	Endestation for tidligere rute Ribe - Tønder (se oversigt).
o4 o4 64	BRS anvender slesvigske frimærker, dvs. at det antagelig er i forbindelse med Tønder pkt (eller Løgumkloster pxp ?).
o1 o7 67 - 31 10 75	PXP.
o1 10 67 - 31 o3 80	Anerkendt som dansk - tysk grænseposthus.
o1 11 75 - 31 o5 o1	PAG.
15 11 87	Station på jernbanen Tønder - Hvidding (Marskbanen). Udveksler med Bahnposterne på denne.
o1 o6 o1 - 20	POSTAMT III.

Foruden forbindelsen med Tønder eksisterede der en rute med aaben vogn: Løgumkloster - Bredebro - Randerup - Ballum, S.M, Ti, To, F. med videre forbindelse Ballum - Rømø, og en brevpost O & L.

22 o1 62	blev der etableret en landpost Bredebro - Visby i tilknytning til ruten Tønder - Ribe (3 x ugl.)
o1 o5 62	Landposten-ruten udvides til 7 x ugl.
21 o9 88	Jernbaneforbindelse Bredebro - Løgumkloster (med Bahnpost).



Ibnr. 2 3 4 2

Lbnr.	Type:	Mål:	Tidligste		Seneste:	Bemærkninger:
ABILD.						
1	ESR					
	Stp. kendes iflg. A. Tholl: Brevsamlingsstempler. Tildelinger... s. 15 kun på et løst 4 sk. (1858) mærke. Der haves ingen oplysninger om stemplets udsendelse. I modsætning til de øvrige stempler på Tønder-Ribe ruten er inskriptionen i antikva.					

BREDEBRO.						
	BBRO					
1	ESR		01 10 62	TIL	30 o6 67 IND	
					o2 o6 66	Tholl i NFT 1962, side 8.
	BREDEBROE					
2	ENR I	24	28 10 67	(K)		
			30 o7 73	(OS)	o8 o3 95 (HSM)	
3	ms		20 o9 91	(ML)		Blækann. (kryds)-kortets datering.
	BREDEBRO / * * *					
4	BRO Ia	$25^2 - 15^2 - 8^3$	16 11 96	(ML)	21 11 19 (ML)	Gitter: 8:8.

DØSTRUP.						
	DSTRP.					
1	ESR		o1 10 62	TIL	30 o6 66 IND	
	DÖSTRUP/ * * *					
2	BRO Ia		o8 o9 91	(ML)	23 12 18 (SCH)	Gitter 6:6

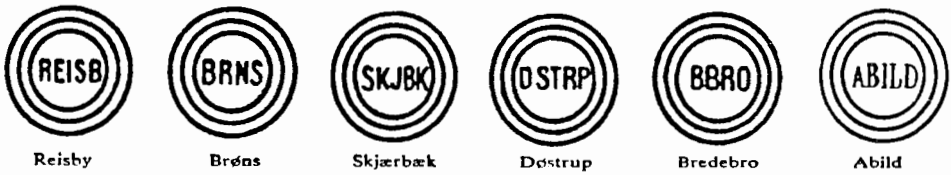
DØSTRUP.

o1 o4 52 - 31 o7 53	"PUST" på ruten Tønder - Ribe.
o1 o8 53 - 30 o6 66	BRS underlagt Tønder og i forbindelse med Ribe.
o1 10 62	deltager i den direkte taskeudveksling på ruten (se Bredebro).
64	Det kan ikke nøjagtigt fastslås, hvornår det slesvigske postinspektorat er begyndt at udøve indflydelse på BRS. (Antagelig senest omkring 1. maj).
o1 o7 66	BRS erstattes af landpost.
(24)12 81 - 07 o5 91	PHST omtales oprettet.
o8 o5 91 - 20	PAG underlagt Tønder. Udveksler med bureauerne på Jb. Tønder - Hvidding.

SKÆRBÆK. Stempler m.m. er omtalt i POM nr. 18.

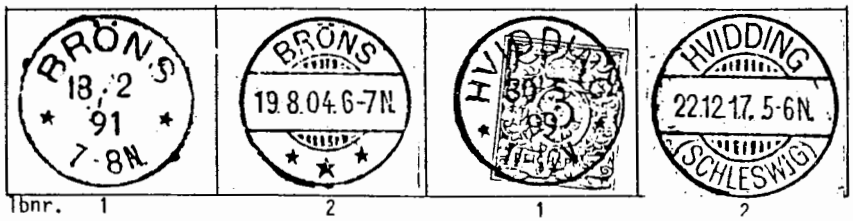
BRØNS.

o1 o4 52 - 30 o6 66	data som for Døstrup.
o1 o7 66	landpost
(24)12 81 - 14 11 87	PHST.
15 11 87 - 20	Station på Jb. Tønder - Hvidding. PAG underlagt Skærbæk. Landdistriktet omfatter Rejsbys tidl. distrikt samt dele af Skærbæks. Udveksling med Schaffnerbahnposten.



Reisby Brøns Skjærbæk Døstrup Bredebro Abild

(Efter Arnholtz)



Ibnr. 1 2 1 2

Lbnr.	Type:	Mål:	Tidligste		Seneste:	Bemærkninger:
BRØNS.						
	BRNS					
1.	ESR		o1 10 62 TIL		30 06 66 IND	
	BRÖNS					
2.	ENR II		28 o5 89 (MOS)		02 o4 98 (TR)	
	BRÖNS / * * *					
3.	BRO Ia	$24^2 - 14 - 8^2$	17 o4 98 (ML)		21 o2 20 (SCH)	Gitter 8:8.

REJSBY.					
	REISB.				
1.	ESR		o1 10 62 TIL	30 06 66 IND	
	* REISBY *				
2.	ENR II		12 o9 83 (HSM)	28 o4 84 (HSM)	
	Må ikke forveksles med stemplet *RIESEBY*				

HVIDDING.					
	* HVIDDING *				
1.	ENR II		o1 o5 90 (HSM)	23 o4 06 (SCH)	
	HVIDDING / (SCHLESWIG).				
2.	BRO Ia	$27 - 16 - 8^3$	17 10 o7 (HSM)	06 02 20 (SCH)	Gitter 9:9

REJSBY.

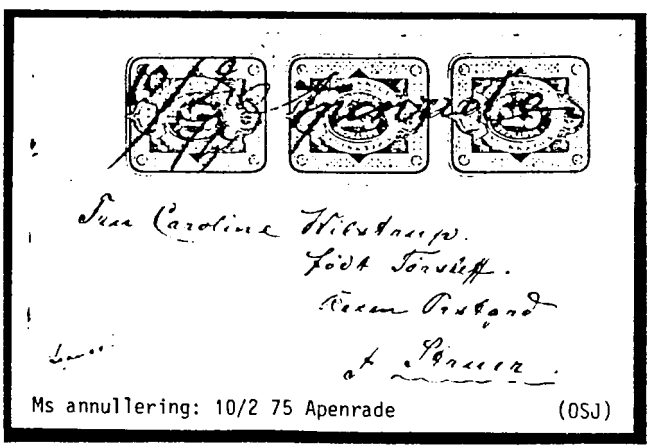
o1 o4 52 - 30 06 66	Data som for Døstrup.
o1 o7 66	landpost.
(24)12 81 - 15 o7 82	PHST under Skærbæk.
16 o7 82 - 31 12 82	del af PAG HOXBROKRUGs landdistrikt (s.d).
o1 o1 83 - 14 11 87	PAG. Dette PAG afløser Höxbrokrug og overtager dets landdistrikt.
o1 o2 83	Godkendt af Danmark som GRPH i forbindelse med Bramminge, Esbjerg, Nordby og Ribe.
15 11 87	Nedlagt ved åbningen af jernbanen Tønder - Hvidding. Det afløses af PAG i BRØNS (s.d.).

HÖXBROKRUG.

16 o7 82 - 31 12 82	PAG. Formodentlig underlagt Skærbæk PAMT. Står i forbindelse med ruten: Tønder - Ribe. Det nåede at blive anerkendt som GRPH (OM 36, 30 12 82).
o1 o1 83	Afløst af PAG i REJSBY. Vide ikke om Høxbrokrug har haft dagstempel.

HVIDDING.

15 11 87	PAMT III oprettet i forbindelse med åbningen af jernbanen Tønder - Hvidding. Det udvekslede i 1887 med de tyske Schaffnerbahnposter på denne rute, og med de danske bureauer Bramminge - Vester Vedsted. GRPH med de danske posthuse i Eggebæk, Esbjerg, Føvling, Gjørding, Gredstedbro, Nordby, Ribe, Sønderho og Tjæreborg. Det stod i forbindelse med PAG i ROAGGER ved dagligt bud, Botenpost, med uindskrænket befordring.



Ms annullering: 10/2 75 Apenrade (OSJ)

AABENRAA.

Postforbindelser ved årsskiftet 1863-64:

Dgl. forbindelse med Haderslev og Flensborg med lukket vogn.

Aabenraa - Sønderborg: over Graasten og Nybøl, S, Ti, To & L, over Borup(=Bovrup), Ullerup og Sottrup, M, O & F, med lukket vogn.

Aabenraa - Løgumkloster - Tønder (oprettet 15 10 56). Dgl. med lukket vogn. Fra Løgumkloster forbindelse til Ballum.

Jernbaneforbindelser 1864 ff.

15 o4 64	Jernbanen	Flensborg - Røde Kro åbnes.
12 o9 68	"	Aabenraa - Røde Kro " .
14 o2 99	"	Aabenraa - Graasten " . Fra 15 o7 o1 Jb.forbindelse fra Graasten til Sønderborg.
o8 o5 o1		Jb. Aabenraa - Hovslund - Løgumkloster åbnes. I Løgumkloster videre forbindelse til Bredebro.
		Forbindelserne medførte bureau.

Landpostforbindelser:

1863	Fra 1863 3 x ugl. landpost til Rise, Hjordkær, Bolderup, Uge og Ensted sogne.

Brevsamlingssteder:

1864	Flg. BRS var underlagt Aabenraa pkt.: Borup (=Bovrup), Felsted, Kleveres, Lyngtoftekro (tidl. i Sivsted kro) og Maarbæk (tysk: Moorbeck).
15 o4 64 - 30 11 67	W. Hoppe omtaler, at der har været et BRS i Røde Kro. Det angives ikke, om det har hørt under Aabenraa eller Flensborg.

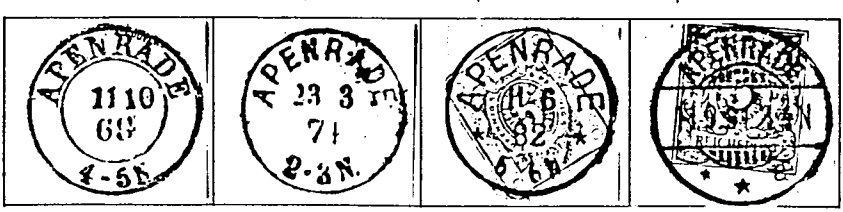
Postagenturer:

1920	Underlagte postagenturer: FELDSTEDT, GJENNER, HABERSLUND, HELLEWATT, LOIT KIRKEBY & OSTERTERP.

Begivenheder 1864 f.

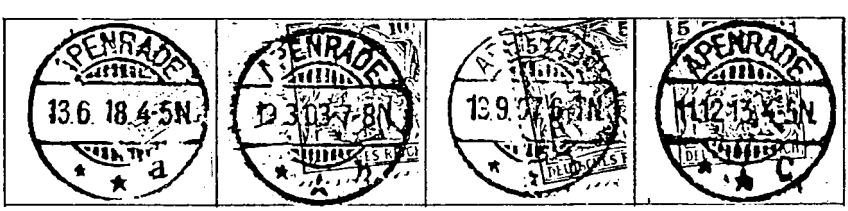
o8 o2 64	Postforbindelsen med Sønderborg og Flensborg afbrudt.
10 o2 64	Sidste danske postbefordring afgår til Haderslev natten til den 10. Preussisk patruljeaktivitet i byen om formiddagen.
11 o2 64	Preussiske afdelinger besætter byen. Byen nu postalt under civilkommissærerne / slesvigske postinspektorat. Forbindelse med DK kun mulig vis Lübeck -
15 o3 64	Skrivelse fra Slesvigske postinspektorat tillader forbindelse med DK. Den tidl. danske postmester Hasselriis fortsætter i embedet til han afskediges med pension 30 09 67.
20 o7 64	Danske aviser lægges "regelmæssigt under beslag af kommandanten." 11. august kan man igen få danske aviser.
o1 12 65	Landpostruter erstatter nogle af de eksisterende BRS.

Lbnr.	Type:	Mål:	Tidligste		Seneste:	Bemærkninger:
AABENRAA / APENRADE.						
6						
1.	NUM		29 10 52	TIL	20 o7 64 IND	Iflg. Arnholtz kun ét stp.
AABENRAA.						
2.	ANT V				o6 o2 64	sort
						rød
APENRADE						
3.	TOR Ia	24^2 - 15	14 o9 64	(K)		
					19 o3 70	(OS)
4.	ENR I	24	o9 12 69	(AaK)	19 o1 80	(JK)
5.	ms		10 o2 75	(OSJ)		
* APENRADE *						
6.	ENR II-1	24	14 o5 81	(OS)	27 o5 91	(OS)



1b 3 4 6 7

Lbnr.	Type:	Mål:	Tidligste		Seneste:	Bemærkninger:
	* APENRADE *					
6u	ENR II-1u		o2 o5(83) (OS)			
	APENRADE / * * a					Gitter 8:8
7	BRO Ia-1	25^3 -15^1 -8^3	30 o8 91 (HSM)		o7 02 00 (MOS)	P mindre øje end i nr.-2. - index-
						bogstav "a" med lige afstreg. a
8	BRO Ia-2	25^2 -15^1 -8^3	10 12 16 (ML)		10 o2 20 (SCH)	"a" m. afstreg op ad. - Øv. vandr.
						linie i første E længere end de an-
						dre. a
	APENRADE / * * b					
9.	BRO Ia-1	25^2 -15^2- 8^3	o4 o8 00 (SCH)		23 11 o6 (MOS)	Gitter 8:8
10.	BRO Ia-2	25 - 15^2 - 9	13 o9 o7 (ML)		18 10 o8 (ML)	Gitter 8:8
					17 o4 20 (ML)	2. periode.
	APENRADE / * * c					
11	BRO Ia - 1	25^3 - 15^1 - 8^2	o2 o4 o9 (ML)		30 o9 16 (AaK)	Gitter 8:8
			14 o2 20 (ML)		12 o6 20 (OS)	2. periode (?)



lbnr 8 9 10 11

POSTFORBINDELSEN RIBE - TØNDER 1864.

BESÆTTELSEN.

Den preussisk-østrigske fremrykning i Slesvig var koncentreret omkring østkysten. Den 7. febr. blev Flensborg besat. Herfra rykkede I. korps (preussisk) mod Dybbølstillingen, mens II.(østrigsk) og III. (preuss.) korps fortsatte mod nord. Den 11. blev Aabenraa besat. Samme dag rykkede en mindre afdeling ind i Haderslev, hvor den næste dag blev forstærket med en bataljon af 4. garderegiment. Den 17. var korpshovedkvarteret i Christiansfeld, og der blev rekognosceret frem til Vonsild lige syd for grænsen til Jylland.(1).

I takt med fremrykningen og okkupationen blev postforbindelsen mellem de besatte byer og Ribe afbrudt. Spærringen var på dette tidspunkt så effektiv, at selv embedsmænd havde vanskeligheder med at få expresser med ordrer om rekvisitioner til den fjendtlige hær vestpå gennem fjendens forpostlinier. (2).

Den 18 febr. blev Kolding besat - nærmest ved et "uheld", synes det tyske generalstabsværk at ville fortælle os. Derefter standsede den militære aktivitet i nord et par uger på grund af Østrigs betænkeligheder ved en indrykning i Nørrejylland. (3)

Offensiven mod nord blev genoptaget den 8. marts med fremrykning mod Fredericia, som blev indesluttet, og Vejle. Fra Vejle gik østrigerne mod Horsens (besat 11.marts) og Skanderborg (12.marts), hvorfra der udsendtes en opklaringsenhed mod Aarhus, som blev besat om eftermiddagen den 13. Efter at der var inddrevet nogle rekvisitioner blev byen rømmet samme dag.

Fjendens mål havde været at opnå kontakt med de danske styrker i Jylland og slå dem. Det blev ikke nået. De fjendtlige tropper blev derfor trukket tilbage til Vejle og Fredericia, og en del af styrken dirigeret til Sundeved.(4).

Besættelsen af Horsens og Skanderborg havde medført en kortvarig standsning af ruten Korsør - Århus og Ringkøbing - Arhus. I denne periode blev den jyske post dirigeret over Aalborg. Efter rømningen af Skanderborg og Horsens blev ruterne til Aarhus genoprettet sidst i marts. (5).

Samtidig med fremrykningen på østkysten var der (6. febr.) sendt en mindre rekognosceringsstyrke mod vest. Den returnerede over Silberstedt og Bredstedt til Flensborg (10. febr.). Herfra afgik der den 11. en østrigsk afdeling til Husum og Tønning, hvorfra der var meldt om civile uroligheder. Det samme blev meddelt fra Tønder, hvorfor der den 12. sendtes en preussisk enhed fra Aabenraa til byen. Den nåede frem natten mellem den 12. og 13. og returnede den flg. dag via Løgumkloster. Samtidig blev Tønder belagt med en østrigsk garnison. (6)

Uroen i Tønder var brudt ud efter at en mindre dansk militærafdeling, der kom fra Frederiksstad havde forladt byen den 7. Med den afgik også politi og gendarmeri samt nogle flygtninge. Samtidig henvendte en slesvig-holstensk borgerkomité sig til politimesteren, Holm, der også var borgmester, med en liste over danske embedsmænd, som man ønskede forlod byen, da man ikke mente at kunne garantere for deres sikkerhed. Resultatet blev, at en del af embedsmændene for en kortere tid tog enten til Ribe eller Møgeltønder, der jo var dansk område. Den 7. om aftenen (og de flg. aftener) blev befrielsen fejret. Skarer drog hujende gennem gaden og leverede "kattemusik" (optøjer med tilhørende rudeknusninger) hos nogle af de tilbageblevne embedsmænd. Ved posthuset, der dengang lå på Skibsbroen, blev det kgl. skilt revet ned og kastet gennem isen, som man dog først måtte slå hul på.

Postmesteren, C.T.H. Lepper, blev i byen - vist uden at blive generet, og kunne i de følgende dage sammen med postholderen sende såvel ekstraposter, som den sædvanlige forenede brev-, pakke- og personpost til Ribe. Denne måtte dog på grund af antallet af de flygtende danske embedsmænd, som kom sydfra, udvides med et antal bivogne. Afrejsen fra Tønder kunne være ledsaget af hujen og et passende antal snebolde. (7).

POSTFORBINDELSEN FEBR. - 12. MAJ.

Den fjendtlige fremrykning på østkysten betød som tidligere nævnt, at postforbindelsen mellem Ribe og byerne der blev afbrudt.

Allerede den 12. februar skrev postmesteren i Ribe, kammerråd Steenberg, til Generalpostdirektionen om Haderslevs besættelse og den forventede afbrydelse af ruten Ribe - Haderslev, og anmodede samtidig om at få oprettet en budgang mellem Ribe og Gram med flere steder (8).

Dette brev ville under normale forhold ved forsendelse over Kolding have været i København den 13. og skulle have kunnet foreligge i Generalpostdirektionen (Gpd) den 14. - men netop i disse dage var det snestorm i det sydlige Jylland, hvilket sammen med transporten over Store Bælt kan have forsinket brevet et døgn eller mere. I hvert tilfælde svarede Gpd. først på skrivelsen den 22. febr. med tilladelse til at etablere en 3 x dgl. post Ribe - Gram. (9)

I mellemtiden havde situationen i det sydlige Jylland ændret sig til det værre. I en skrivelse til Gpd. den 21. feb. gjorde Steenberg status over forholdene (10).

Postforbindelsen mellem Ribe og Haderslev havde været afbrudt siden den 13. For tiden kunne posten på ruten kun nå frem til Aabel (Åbøl), der lå på en landpostrute, der udgik fra Gabøl. (11).

Efter at Steenberg havde modtaget Gpd. svar af 22.2. er forbindelsen til Gram formodentlig blevet gennemført i overensstemmelse med tilladelsen. Man skal dog nok regne med, at forbindelsen har været uregelmæssig på grund af den fjendtlige patruljevirksomhed i området, og at den formodentlig er ophørt i slutningen af april, senest begyndelsen af maj, idet godsinspektør Raunsøe på Gram i et brev af 4. maj nævner, at Gram for tiden ikke har regulær forbindelse med Ribe, men derimod en 3 x ugl. forbindelse med Haderslev. (12)

Ruten Kolding - Ribe var ophørt den 17. februar, men i skrivende stund stod Steenberg fortsat i forbindelse med BRS i Skodborghuus. Denne forbindelse synes også at være blevet opretholdt en tid fremover. (11)

Forbindelsen til Tønder var blevet gennemført uantastet til og med 19.febr. Derefter var den blevet afvist af fjenden og kunne for tiden kun gennemføres som afkortet rute til Bredebro. (13). Denne strækning kørtes endnu i begyndelsen af april (jfr. POM 19, s. 53, om slesvigsk frankerede breve fra Bredebro), men må formodes at være blevet indstillet i slutningen af samme måned enten i forbindelse med fjendens ny offensiv i Nordjylland eller fjendens aktivitet i enklaverne og Ribe i forbindelse med inddrivelsen af krigskontributionen (se POM 19, s.54).

Ribe var således postalt isoleret fra de slesvigske områder mod syd og øst. Den eneste forbindelse til det øvrige Danmark gik via Varde - Ringkøbing, og derfra til Århus, hvor der var skibsforbindelse til Korsør. Befordringstiden for et brev fra Ribe til København var under disse omstændigheder ca. 3 døgn. Posten blev sendt fra Ribe kl. 13.oo; ekspederet fra Ringkøbing til Aarhus den følgende dag kl. 17.30. I Aarhus var der 3.-dagen tilslutning til damperen til Korsør (afg. kl. 10.20, ank. Korsør 17.oo); Herfra gik det (kl. 19.15 med jernbanen til København med ankomst kl. 22.30)- dvs. den kunne foreligge til ombæring om morgenen 4.-dagen efter at den havde forladt Ribe. (14).

Heller ikke denne forbindelse skal man - på grund af den fjendtlige patruljeaktivitet - regne med altid er blevet gennemført til tiden - jfr. den tidl. nævnte afbrydelse i marts, da fjenden stod i Skanderborg og Horsens.

Den 26. april meddelte Ribe til Gram, at ruten til Ringkøbing var afbrudt på grund af fjendens fornyede offensiv mod nord. Om det har været muligt at få post igennem over kortere stræk, f. eks. til Varde, kan ikke siges, men også her var der livlig fjendtlig aktivitet i de første dage af maj (inddrivning af krigskontributionen). (15)

Vi må derfor regne med, at Ribe -fra sidst i april eller begyndelsen af maj og indtil forbindelserne i Jylland blev genåbnet under våbenhvilen (12. maj)- stort set var postalt afskåret fra omverdenen - hvorimod de slesvigske byer, der havde slesvigsk postvæsen, kunne opretholde forbindelsen med det ubesatte Danmark via Lübeck - København ruten.

Ribes stilling som ubesat by fra februar til 11 maj(16) betød, at de beboere i byens slesvigske opland eller nabobyer, som havde mulighed for det, benyttede ruten Ribe - Ringkøbing - Aarhus - Korsør, når de skulle skrive til det øerne, fremfor ruten via Lübeck, bl.a. fordi de mente, at kunne skrive friere. Man regnede med muligheden for fjendtlig censur - og ikke uden grund. (Jfr. det flg.).

Således bad godsinspektør Raunsøe på Gram slottets ejer, der opholdt sig i det ubesatte område, om, at breve til ham blev adresseret til hospitalsforstander Rosenvinge i Ribe, hvor han ville lade dem afhente. Også den kendte danske leder, Laurids Skau, i gml. Haderslev foreslår i et brev til sønnen Peter i København, at denne, hvis han har en bekendt i Ribe, skal adressere sine breve til Skau dertil, hvorfra så fragtmændene, der kommer til Haderslev hver uge, kan tage dem med. Om Skaus plan blev ført ud i livet vides ikke, da sønnens svar ikke kendes og Skaus personlige korrespondance på dette tidspunkt næppe var særlig stor på grund af hans sygdom. Han døde den 11 maj.(17).

Vi kan imidlertid konstatere, at kunne man ikke sende sin post ad de sædvanlige kanaler, fandt den nye veje. Under sin internering i Rendsborg stod stiftamtmand Nielsen, Ribe,(se POM 19, s. 54)(via Lübeck)i forbindelse med sønnen Christian i København, og med sønnen Frederik i Ribe. Af et brev fra Nielsen til Christian dateret 4. april fremgår det, at både han og borgmester Meinert sendte breve til Ribe via en købmand i Flensborg, som lod dem gå videre med fragtmanden til Ribe. Sønnen Frederik må have benyttet samme vej, når han skrev til faderen, idet Nielsen i et brev af 8.? maj omtaler, at han den 7.havde modtaget et brev fra Frederik af 5te maj. (18). Det kan med vor nuværende viden om postforholdene kun betyde, at brevet må være sendt fra Ribe med en rejsende eller fragtmanden fra Ribe til Flensborg (eller anden slesvigsk østkystby) og videre derfra. (18).

Der kendes intet eksempel på en sådan trafik mellem Ribe og Tønder, men med en mellemmand i Bredebro, må den naturligvis også have kunnet praktiseres her. Iøvrigt må man formode, at der har været nogen forbindelse mellem Bredebro og Tønder (evt. Løgumkloster), da Bredebro som nævnt anvendte slesvigske frimærker i begyndelsen af april. (POM 19, s. 54).

Ribes postale muligheder undgik selvfølgelig ikke fjendens opmærksomhed. J. Helms fortæller således i sine erindringer om Ribe i 1864: "Kort før den nys omtalte Begivenhed (dvs. fjendens besøg i Ribe d. 6. april) havde der paa Posthuset været en tysk Patrouille for at borttage alle Militærbreve. Ogsaa paa Landevejen standsedes nu Postvogne og Soldaterbreve udtoges. Dog ogsaa Breve mellem civile anholdtes...". Oplysningen om denne beslaglæggelse bekræftes i et brev fra godsinspektør Raunsøe af 4. april, hvori han oplyser, at en østrigsk kommando havde overnattet paa slottet og vendte tilbage dertil efter et besøg i Ribe. "Den visiterede Postcontoiret og bemægtigede sig nogle Breve - jeg tror kun 3 - til mistænkelige Personer i Slesvig, sagde Officeren til mig. Et Par Dage tidli-

ligere var der i Gramby en mindre Patrouille, som ogsaa der tog endeel Breve ..." Ved en senere lejlighed blev Raunsøe frittet ud om sin korrespondance med slottets ejer (19).

POSTFORBINDELSERNE UNDER VÅBENHVILEN 12.MAJ - 25.JUNI.

Våbenhvilen, der trådte i kraft den 12. maj indeholdt bestemmelser om, at handlen, samfærdslen og "forvaltningens regelmæssige gang" i de besatte områder skulle foregå uhindret, at besættelsesmagterne skulle betale for de ydelser, der leveredes fra dansk side m.v., samt at parterne ikke måtte forbedre deres militære stillinger i denne periode. (20).

Den betød, at de i Jylland indstillede postruter kunne genåbnes, såvel som forbindelserne mellem Jylland og øerne via Strib - Fredericia og Korsør - Aarhus.(21). I forbindelsen mellem kongeriget og Slesvig var sidstnævnte område (undtagen Ribe) postalt set nu udland, dvs. at retableringen af ruterne Ribe - Haderslev / resp. Tønder og Kolding - Haderslev ikke kunne ske uden det slesvigske postvæsens medvirken. (22).

Initiativet til genåbningen kom fra dansk side. Den 11. maj sendte General - postdirektøren en skrivelse til Ribe pkt., hvori Steenberg blev "anmodet om at foranledige, at bemeldte Postforbindelse atter kan tage sin Begyndelse". Skrivelsen kom først til Ribe den 18. maj, dvs. med en 4 - 5 døgns forsinkelse.

Steenberg sendte næste dag poster til kollegaerne, postmester Nissen i Haderslev og Lepper i Tønder. Reaktionen var begge steder positiv, men - som det viste sig- indtil videre uforpligtende. Endnu den 22. havde Ribe ikke modtaget post fra dem. Den første post fra Haderslev kom imidlertid næste morgen sammen med en forklaring på forsinkelsen. Af denne fremgik det, at Nissen havde været i forbindelse med postinspektoratet i Flensborg for at indhente dettes tilladelse til at iværksætte ruten. (23).

Såvel H. Eis som Ehlern Jessen benytter denne episode til - endnu engang - at fremhæve Steenbergs fortræffelighed og Handlekraft. I modsætning til Haderslev og Tønder "greb Steenberg anderledes fat på sagen" (H. Eis), og "... Steenberg greb straks efter ... anderledes fat på sagerne" (Ehlern Jessen). Begge forfattere mener, at i hvert tilfælde Haderslev "sikkert har fået en ligelydende skrivelse" (= Steenbergs) fra København - uden at der fremlægges skygge af direkte bevis derfor. (24).

Eis nævner dog, at Nissen i Haderslev allerede den 17. maj havde henvendt sig til det slesvigske postinspektorat om rutens genåbning (25). Om det er på dette grundlag, at de formoder, at Nissen har fået en "ligelydende skrivelse", fremgår, så vidt jeg kan se, ikke af argumentationen. En sådan skrivelse kunne imidlertid være baggrunden for den af Eis nævnte henvendelse til Flesnborg af 17. maj. Jeg vil dog formode, at Nissen har været klog nok til ikke at henvise til den over for postinspektoratet i Flensborg (jfr. nedenfor). Muligheden for at Nissen, der siden 1857 vartog en postinspektørs forretninger for Slesvig (26), selv kunne have en professionel interesse i, at forbindelsen Haderslev - Ribe blev genåbnet, synes ikke at komme i betragtning for de to forfattere.

Her som andre steder i H. Eis' og Ehlern Jessens fremstillinger synes målestokken at være h e l t e n s, dvs. postmester Steenbergs, person. (27).

Det usædvanlige i Steenbergs reaktion på brevet fra Gpd. den 11. maj er efter min opfattelse, at han sender to poster afsted (vogne eller ryttere ?) og ikke nøjes med et par bude med breve til postmestrene. Selve i n i t i a t i v e t u d g i k fra Gpd. At Steenberg udførte ordren straks næste dag er vel knapt så bemærkelsesværdigt, da Gpd.s skrivelse var en 4 - 5 dage forsinket. -

Ehlern Jessen forklarer Nissens (og Leppers) reaktion med, "at de har haft et mere alvorligt forhold til besættelsesstyrkerne igennem 3 måneder", og at de "tør... ikke andet end at forespørge ...i Flensborg" (28) og antyder dermed, at de var nogle uselvstændige "pjok".

Vurderingen af deres handlinger må bl.a. afhænge af, hvordan man vil besvare følgende spørgsmål ?

Den 1. april 64 var et nyt finansår begyndt med nye kassemestre. Var de omhandlede ruter overhovedet optaget på det slesvigske postinspektorats budget ? Kunne embedsmænd disponere selvstændigt og åbne / genåbne ruter til det postale udland (Danmark) ?

Så vidt jeg kan skønne, har det administrative rigtige (og fornuftige) været at henvende sig til postinspektoratet i Flensborg, før man foretog sig videre i sagen. Det var kommandovejen.

Nissen og Lepper kunne formelt stadig opfattes som danske embedsmænd i Slesvig, men den danske konges regeringsmyndighed var suspenderet (29), og de havde begge afgivet en erklæring (en såkaldt revers) om at adlyde civilkommissærerne for besættelsens varighed. Det betød, at de erklærede, at de gav afkald på at adlyde danske myndigheder.

Havde de reageret på og henvist til en eventuel henvendelse fra København, havde de formelt brudt den af dem afgivne revers. Brud på (eller forbehold over for) denne medførte i de mig kendte tilfælde afsked. Derfor kunne de, hvis de da ikke ligefrem ønskede at blive afskedigede, ikke handle som danske embedsmænd og uden videre sætte de omhandlede ruter igang igen.

Muligvis har Nissens stilling været en lidt anden end Leppers. I et brev til sønnen Peter den 5. marts nævner Laurids Skau, at "man tillægger (Nissen) andre sympatier" (30). Udtalelsen tyder på, at "man" har ment, at Nissen havde tyske (slesvig-holstenske ?) sympatier. Før vi ved mere om Nissens politiske indstilling og holdninger i denne tid, skal man nok være forsigtig med at tillægge den anden betydning end, at han har indrettet sig efter at have afgivet den nævnte revers, og dermed de facto anerkendt, at der var kommet nye herrer i landet. Nissen fortsatte iøvrigt som postmester i preussisk tjeneste (afsked 1882). Det var der også andre (dansksindede) embedsmænd, der gjorde. (se POM 19, s. 53 med note, om herredsfoged Sarauw).

Leppers stilling i Tønder har været omtalt tidligere (se side). Efter de urolige februar-dage havde han set den ene danske embedsmand efter den anden blive afskediget. Det var tydeligt, at de skulle fjernes fra Tønder, når lejlighed gaves. Jeg har svært ved at se, at der kunne være nogen mening i, at Lepper selv forærede slesvig-holstenerne det nødvendige påskud til at kræve ham fjernet - Det endte han dog alligevel med at gøre, da han blev afskediget i juli 64. (31).

Måske hænger Ehlern Jessens vurdering af situationen sammen med, at han har misforstået situationen i Ribe, og at han tror, at "Ribe på denne tid nærmest blev behandlet som en slesvigsk by" (se POM 19, s.49 med henvisninger). Det gjorde den ikke, og Steenberg havde sin fulde frihed til at handle som dansk embedsmand (kun begrænset af de krav, som besættelsesmagten måtte stille vedrørende den militære sikkerhed); han kunne (og skulle) udføre de ordrer han fik fra København.

For Nissens og Leppers vedkommende var der forskel på, om henvendelsen kom fra København eller fra Steenberg. I sidste tilfælde kunne den opfattes som en kollegial henvendelse, der kunne besvares velvilligt og uforpligtende. Den endelige afgørelse af sagen lå i Flensborg.

Iflg. F. Olsen blev ruterne mellem Ribe og Haderslev / resp. Tønder genåbnet den 29. maj. H. Eis har dokumenteret, at Haderslev - Ribe blev sat igang allerede den 22/23 maj.
Den første post fra Tønder til Ribe synes først at være afgået den 30. maj.

Kolding - Haderslev nævner F. Olsen som genåbnet den 8. juni (32).

Det må formodes, at ruten Tønder - Ribe er blevet gennemført uden særlige problemer under våbenhvilen.

F. Olsen nævner, at den og de andre dansk - slesvigske fællesruter blev indstillet ved våbenhvilens udløb (25. juni). Det nævnes ikke i de lokale aviser, men heraf man man ikke drage nogen slutning (33).
Jeg kan ikke af Olsens kildeangivelser se, om hans oplysninger er en konklusion, han selv drager, eller om de er dokumenteret i hans kildemateriale;(der selvfølgelig også kan bygge på forkerte meddelelser). Selv om der egentlig ikke foreligger nogen grund til det, er det muligt, at Tønder - Ribe har været indstillet. I så fald har det formodentlig dog kun drejet sig om en dags tid eller to (34).

~

Exkurs til note 10)

Steen-bergs skrivelse til Generalpostdirektionen af 12.febr. 64 lød (aftryk efter den af H. Eis i FS 1969, 8/9, s. 184 anførte tekst):

"Da Haderslev i dette Øjeblik ifølge temmelig paalidelig Efterretning kan antages at være besat af Fjenden, og Postgangene saaledes formodes ophørte, tillader jeg mig at fremsende vedlagte Andragende om Oprettelsen af en Budgang mellem Ribe og Gram med flere Steder....."

Såvel H. Eis' som Ehlern Jessen behandling af Ringkøbings og Ribes korrespondance i perioden 21. - 24. febr. samt Gpd. skrivelse af 22. febr. med tilladelse til Ribe til at iværksætte en 3 x dgl. postforbindelse Ribe - Gram (trykt i FS 1969, 10, s.213 & PHT 1983,3, s. 26 og 27) indeholder flere sproglige og logiske uklarheder, som jeg af hensyn til læsernes tålmodighed skal undlade at diskutere i detaljer. De betyder, at deres tekst kan forstås på flere måder.
En sproglig uklarhed hos H. Eis (anf. arb. s.213 midt) er formodentlig en af grundene til, at Ehlern Jessen skriver (anf. arb. s. 27 midt):

"Og på Ringkøbings ovennævnte forslag (om omlægning af postgangen (ML)) svarer Generalpostdirectøren den 22. februar" (derfter aftrykkes teksten af Gpd.s skrivelse 22. febr. (tilladelsen til Ribe til iværksættelse af en 3 x dgl. rute Ribe - Gram).

Ehlern Jessens sætning betyder sprogligt og logisk, at Ringkøbing må have skrevet til København. Det "ovennævnte forslag" må være dets brev dateret 21. februar.
Dette brev ville med normal afgangs- og befordringstid være i Kbh. den 22. februar kl. 22.3o og have foreligget i Generalpostdirektionen den 23. om morgenen. - Men måske Generalpostdirektøren har siddet længe oppe den 22. februar for at vente på nyt fra Ringkøbing ? -
eller er Gpds skrivelse af 22. febr. vedrørende Ribe - Gram ruten svaret på Ribes andragende af 12. febr. ?

Endelig bør det bemærkes, det er uklart hos begge forfattere, om Ringkøbing rent faktisk overhovedet har skrevet til København -

Noter til postforbindelsen RIBE - TØNDER 1864.

1) Der Deutsch-Dänische Krieg 1864, I - II, (Berlin 1886) (cit. som DDK I og II); DDK I, s. 216 f; 222, 232 f. -

2) H.V. Gregersen (udg): Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i Sønderjylland, (2. halvbind), Aabenraa 1970. (cit. som S k a u). Skau, brev 5.3. 64, s. 871.

   Godsinspektør Raunsøe's brev i Sønderjyske Arbøger (S ø A r b), 1927, s. 26; - DDK I, 235 f.

3) DDK I, 235 ff; jfr. s.230 f. -- Se også Generalstaben: Den Dansk-Tyske Krig I - III, (Kbh. 1890 - 92); (cit. som D T K); I, s.23-25.

4) DDK I,328 ff; 355; 358 f.; 372 ff. - Jfr. DTK II, 68 ff; 81 ff.

5) Ehlern Jessen i PHT 1983, 3, s. 29.

6) DDK I, 197; 213; 217; 222 f.; J. Helms i: Fra Ribe Amt, 19o4, s. 8 (cit:Helms),

7) Om forholdene i Tønder 1864 se: Holger Hjelholt: Fra Tiden mellem Krigene, SøÅbr. 1929, s. 188 - 219.
   Sø Årb. 1942, s.227 ff. (V. Hagerups breve); Sønderjysk Månedsskrift (SøMå) 1964, 4, s. 97 f. - Helms: anf. arb. s. 1 ff.
   I Hakon Gjessings erindringer: Drengeår og Mandomsvirke i Tønder (Aabenraa 1968), findes en skildring af begivenhederne. Den er dog sekundær, idet den bygger på forældrenes (og andres ?) fortælling. Den indeholder derfor en del erindringsforskydninger. (Gjessing blev født i 1867).

   Exkurs om postmester Lepper i Tønder:

   Lepper var i april 1850 blevet konstitueret som postmester i Husum af Bestyrelseskommissionen i Flensborg, da denne afsatte den derværende slesvig-holstenske postmester, Jensen. Da de preussiske tropper blev trukket bort fra Husum i juli, flygtede han sammen med andre dansksindede til Flensborg. Efter danske tropper havde besat Husum, vendte han tilbage, men blev kort efter konstitueret som postmester i Tønder, hvor embedet var besat med den af de tidligere slesvig-holstenske myndigheder indsatte postmester, Thiel. Thiel var blevet afsat af Bestyrelseskommissionen, men straks efter konstitueret i samme embede. Da Lepper kom til Tønder, fik Thiel embedet i Husum.

   Når Lepper trods sin tidligere viste anti-slesvigholstenske holdning kunne blive i Tønder - formodentlig uden at lide personlig overlast; det vides ikke om han stod på listen den 7. febr. - kan det skyldes, at han ikke havde blandet sig i de nationale og sproglige stridigheder i byen i tiden efter 1850. De danske embedsmænd havde været delt i tre grupper, de rabiat- nationale, der ville "rykke tyskheden op med rødderne", de mindre rabiate, og de moderate. Jeg har ikke set Lepper omtalt i forbindelse med disse gruppers aktiviteter og indbyrdes stridigheder.

   De fleste danske embedsmænd blev trods deres erklæring om at adlyde civilkommissærernes administration for besættelsens varighed afskediget kort tid efter, at de var vendt tilbage til deres poster. Lepper var en af de danske embedsmænd, der holdt sig længst. I juli blev der indgivet en klage over, at brevhemmeligheden ikke var sikker på Tønder postkontor. Postinspektoratet synes ikke at have taget den alvorligt, men civilkommissærerne indledte en undersøgelse. Det eneste man kunne påvise, var, at han havde ladet toldforvalteren læse en dansk avis, mens posten blev sorteret. Han blev derefter afskediget. 1866 blev han postmester i Middelfart.
   Se: Det Danske Postvæsen 1624 - 1924, s.157 f. - og Arbog for det danske Postvæsen, 1920, s.278 f. -

8) Trykt i H. Eis: Ribe Postkontor under Krigen 1864. Her henvises til aftrykket i Frimærkesamleren (FS), 1969, 8/9, s.184. Det er trykt i et afsnit, der kaldes "Telegrafbestyrerens vanskeligheder", hvor det saglig set ikke hører hjemme.

9) Stiftamtmand Nielsen, Ribe, brev 11 .2.i:Fra Ribe Amt,1910, s.123.- SøMå 1964, 4, s.96 (dagbogsoptegnelse 12.2.)- Gpd's svar (22.2) på Ribes skrivelse af 12.2: Trykt:FS, 1969, 10, s.213.

10) FS 1969,10, s.213; jfr. Ehlern Jessen i PHT 1983,3, s.27. Se også Exkurs.

11) s.steder, henhv. s. 213 og 26 f. - Om Aabel, se:Post- og Reisehaandbogen, 1. juli 1863.-

12) SøArb. 1927, s 37.

13) som note 11; endv. Ribe Stiftstidende (R.St) nr 30, 20.2.64.

14) " " 11; Om forbindelserne, se F. Olsen IV, 113, 118 f.; Olsen IV,120 giver den normale afgang fra Ribe mod Skive til 7.30. - I februar var den rykket til kl. 13.oo (Steenbergs indberetning til Gpd. 21.2.64).

15) Raunsøe, SøArb. 1927, s.35. Meddelelsen kan han have fra Ribe Stiftstidende, der den 26. april med fede typer (s. 3) oplyste: "Viborg besat af Fjenden. Privatkorrespondance forbudt." - I bladets udgave den 28. april oplyses det, at meddelelsen var fundet opklæbet i byen (af ukendt person) om eftermiddagen den 25. april. Iflg. DDK blev Viborg først besat den 26. april om formiddagen (DDK I, 587).- Varde Bys Historie, s. 151; - Fra Ribe Amt, 19o7, s.50, 52.-

16) Om den fjendtlige patruljeaktivitet i Ribe og besættelsen 11.5., se POM 19, s. 54 med henvisninger.

17) Raunsøe brev 1o.2. i SåÅr. 1927, s. 24 Skau (brev 20.2.), s. 868 - Om formodning om evt. censur se s. 863. Hans død: s. 873, noten.

18) Fra Ribe Amt 1910, s. 132, 144.

19) Helms, anf. arb. s. 10. -- Raunsøe brev 4.4., SøArb. 1927, s 31, jfr. s. 33. - Om episoden hedder det i R.St. 55, 5.4.: at en lille trop fjendtlige soldater tidligt søndag morgen (dvs. 3. april) aflagde en kort visit på posthuset. "Hensigten med deres flygtige Besøg vides ikke". - Emnet tages ikke op igen, måske fordi begivenhederne den 6. april overskyggede denne lille episode. H. Eis og Ehlern Jessen omtaler den ikke. Har Steenberg ikke indberettet den til Gpd. ? Forbindelsen Tønder - Løgumkloster - Aabenraa omtales i WTI 19,(6.5.64) i en bekendtgørelse fra Tønder pkt. (ændring af afgangstid). Denne rute har altså været i gang og dermed muligheden foren forbindelse til Bredebro.

20) Våbenstilstandsaftalen (tysk ordlyd): Trykt i: Der Feldzug in Schleswig, Holstein und Jütland 1864 (Wien u.år (=1864), s. 126.

21) F. Olsen IV, s. 134.

22) "udland", fordi Slesvig rent faktisk var underlagt en ikke-dansk myndighed.

23) Se H.Eis i FS 1969, 11, s 243 f.; Jfr E.J. i PHT 1983, 4, s.16-17, hvor også skrivelserne er aftrykt.

24) Citater efter kilderne i note 23).

25) H. Eis i FS 1969, 11, s.243. - Om datoen er en trykfejl eller ej, ved jeg ikke. Ehlern Jessen benytter dele af Eis' passage, men nævner ikke datoen 17.5. I stedet for taler han om, at postmestrene igennem mere end tre måneder havde haft et alvorligt forhold til besættelsesstyrkerne, og at de derfor ikke tur-

de andet end spørge i postinspektoratet i Flensborg (PHT 1983,4, s.16). Se herom i det følgende tekstafsnit.

26) F. Olsen IV, s 28.

27) Se H. Eis' karakteristik af Steenberg, FS 1969, 10, s.213: "Han er en mand, der ved, hvad han gør, og hvad han vil." Anledningen til denne er Steenbergs afvisende svar på Ringkøbings forslag af 21.2. om ændring af postgangen Ribe - Ringkøbing. Ehlern Jessen forklarer svaret med Steenbergs temperament, og tilføjer: "og det er jo ham, der sidder i den mest udsatte position, så man forstår udmærket hans indstilling.", og følger iøvrigt de andre steder nærmest slavisk Eis' opfattelse af Steenberg. (Citatet fra PHT 1983, 3, s.28); jfr. endv. exkurset til note 10 -

28) Citater, se henv. note 25.
Hvad forstår Ehlern Jessen egentlig ved "et mere alvorligt forhold til besættelsestyrkerne" ?
Bestod det alvorlige forhold i, at de havde afgivet lydighedserklæringer til civilkommissærerne og måtte adlyde disses administration ? - eller kan Ehlern Jessen påpege, at Nissen havde været i konflikt / haft problemer/ med de militære styrker ? / postinspektoratet ?/ civilkommissærerne ?
Kan han påvise, at Lepper havde haft konflikter med de militære styrker ? postinspektoratet ?/ civilkommissærerne ?
Postinspektoratet tog ikke klagen i juli alvorligt, men civilkommissærerne tog affære. Klagen over Lepper stammede fra slesvig-holstenske kredse ("Agitationspartiet"). Afskeden var politisk, og kan vel opfattes som et led i de preussiske myndigheders politik:1) de danske embedsmænd fordrives ved hjælp af slesvig-holstenske klager; 2) De nyindsatte slesvig-holstensk sindede embedsmænd fordrives, når danskerne besværer sig. 3) De erstattes af embedsmænd, der er loyale mod Preussen. (Første led er relevant for 1864).

29) Zedlitz bekendtgørelse af 8. febr. trykt i "Verordnungsblatt für das Herzogthum Schleswig 1864", Stück 1. -

30) Skau, s. 870. - *)

31) Afskedigelserne i Tønder: Se fx. H. Hjelholt anf. arbejde i note 7.
Jfr. henv. i note 7, exkurs; Jfr. note 28.

32) F. Olsen IV, s. 134; H. Eis i FS 1969, 11, s. 263 f.
Tønder pkt.s bekendtgørelse af 29.5. trykt i WTI 1864, nr 22.

33) F. Olsen IV, s 134. - Lukningen af Tønder - Ribe ruten i febr. omtales ikke i Tønders ugeavis (WTI). Genåbningen i maj omtales ikke i Ribe Stiftstidende. Ingen af disse aviser oplyser direkte nogen om ruten ved krigens genoptagelse (26.6.)

34) I R.St. af 3o juni hedder det: "vi (= Ribe(ML)) ere... afskaarne fra enhver Forbindelse med den øvrige Del af Landet", men det fremgår også, at avisen kan få blade sydfra - om de kom over Haderslev og/eller Tønder, kan ikke afgøres.

*) Nissen havde hørt til de (dansk) loyale embedsmænd under treårskrigen 1848 - 50. Han var blevet afskediget fra embedet i Haderslev af det slesvigholstenske styre. Han var til rådighed for bestyrelseskommissionen i Flensborg 1849 - 50, og var udset til for en kortere tid at bestyre pkt. i Tønning. Under forsøget på at overtage det blev han såret af et stenkast fra den ophidsede skare, som ville forhindre ham i hans forehavende. I foråret 1850 blev han sendt til Haderslev som en slags kontrollant, idet den derværende - af slesvigholstenerne indsatte - postmester blev anset for politisk upålidelig.

ISSN 0105-3736

Posthistoriske Meddelelser

20 - 1984
BILAG.

STEMPLER BREVE POSTAL DOKUMENTATION

MEDDELELSER FRA FORLAGET:

Vedlagt følger sidste nummer af Posthistoriske Meddelelser årgang 1984.

Såfremt der ikke indtræffer forhold, som jeg ikke er herre over, skulle det være muligt at udsende de tre numre i årgang 1985 i månederne: april, september og december.

ABONNEMENTPRISEN BLIVER UÆNDRET:

DANMARK: kr 55.oo
FÆRØERNE: kr. 45.oo
NORDEN: kr. 45.oo
Øvrige Europa: kr. 5o.oo

Årgang 1984 har været på nogle flere sider end abonnementsprisen egentlig kan dække. Jeg må derfor forbeholde mig ret til at regulere dette i 1985, fx. ved at lade nogle sider trykke i kontoroffset.

Som følge af allerede tidligere omtalte omstændigheder, har det i 1984 været nødvendigt at lade visse stofgrupper ubehandlet. Der vil blive rådet bod på dette i de kommende num-

Posthistorisk Forlag

Tønder.

re. Samtidig vil 1864-krigen blive bragt til en forhåbentlig "lykkelig" afslutning.

Det er endnu ikke lykkedes mig at få alt det ubearbejdede materiale, som jeg har liggende,registreret og bragt i orden. En 2- 3 uger her i januar vil gøre meget til sagen. Desværre har dette forhold bevirket, at noteapparatet til artiklen om Tønder - Ribe ruten i dette nummer visse steder er mindre godt struktureret. De nødvendige kartotekskort, der gør det muligt at overskue alle kilder, var ikke færdige. Jeg har derfor et par gange været afhængig af min hukommelse, som viste sig at være lidt sendrægtig.

KOMMENDE PUBLIKATIONER:

Manuskriptet til Særstempel-kataloget 1981 - 84 foreligger til renskrift, der påbegyndes, når dette nummer af POM er udsendt. Det vil - så snart det foreligger - blive sendt til de læsere, der har forudbestilt det.
Desuden skulle det - hvis der ikke viser sig særlige problemer - være muligt at udsende "Supplement til Danske Censurstempler 1939 - 49" - formodentlig til efteråret.

Jeg har stadig mine notater om tidligere forudbestillinger på dette, men da de er et par år gamle - eller mere -, beder jeg interesserede om at anføre NY FORUDBESTILLING på vedlagte girokort i rubrikken: Meddelelser til modtageren.

Hvis der er interesse for det, kan det komme på tale at udgive et særskilt hæfte, der viser særligt interessante danske censurbreve. ANFØR DERFOR OGSA i ovennævnte rubrik, OM DE ER INTERESSERET I ET SÅDANT HÆFTE.

ABONNEMENTET FOR 1985 BEDES BETALT INDEN 31. MARTS 85.

(Den lave abonnementspris tillader desværre ikke at sende "erindringsskrivelser" ud).

GODT NYTAR 1985. red.

ANNONCE:

BREVE FRA SØNDERJYLLAND 1845 - 1864 SØGES.

I bytte kan gives tilsvarende forsendelser fra resten af landet eller andet posthistorisk materiale.

Bo Bjerre Jakobsen, M.P. Bruunsgade 32^2, DK 8000 Arhus C. Tlf. o6 18 22 74.

o o o o o

BOGHYLDEN.

Alan Hamilton og Eva Holm: Sønderborg postdistrikts historie.

Udgivet af Sønderborg postkontor 1984. - offsetryk. 290 s. illustreret.

Bestilling: Sønderborg pkt. Pris: 115 kr.

Bogen, der er blevet til som et beskæftigelsesprojekt ved Sønderborg pkt., er skrevet af to historikere.

Den falder i to hovedafsnit: Tiden indtil 1864, skrevet af Alan Hamilton, og 1864 til nutiden af Eva Holm.

Af de to forfattere har Alan Hamilton som referensramme kunnet benytte Frits Olsens og andres posthistoriske arbejder, hvorimod Eva Holm for perioden 1864-1920's vedkommende har måttet arbejde med materiale, der ikke er umiddelbart sammenlignelig med danske postale forhold.

I de første kapitler beskriver Alan Hamilton de postale forhold i Sønderborg før og efter 1750, postmestrene og deres arbejde, postruterne og de forskellige former for poster (ridende, agende og personposterne). Disse temaer føres i det følgende kapitel frem til 1864, hvor også postinspektørens rolle som formidler mellem generalpostdirektionen og de lokale instanser og personer omtales. Landposten, herunder distriktets brevsamlingssteder, kunne man ønske sig havde været fyldigere behandlet, men her kan tidspres og kildemateriale have spillet en rolle. Omtalen af krigen 1864 bringer nye enkeltheder og en fyldigere omtale af Meyersen-affæren end man hidtil har set. Derimod er postforbindelsen under Treårskrigen - så vidt jeg har bemærket - ikke omtalt. Det samme gælder om pkt. stilling i forhold til det slesvigske postvæsen 1849 - 51.

Eva Holms afsnit om det tyske postvæsen i Nordslesvig 1864 - 1920 er vist den første samlede beskrivelse, der foreligger på dansk om dette emne. Det indeholder en god skildring af landpostbudets arbejde og og stilling inden for systemet, som absolut må læses. Delafsnittet: "Underlagte posthuse" er noget diffust og besvarer ikke alle de spørgsmål, , man med rimelighed kan stille. Er den eneste forskel mellem en postekspedition af I.og II.klasse kun, at en posteksp. af I.klasse blev bestyret af faguddannet personale og II.klasse af en lokal mand. ? Svarer en postekspedition af I.klasse virkelig kun til et dansk brevsamlingssted ? osv.

Man bemærker også, at forholdene 1864 - 66 ikke er beskrevet, og det undrer, at de særlige slesvigske frimærkeudgaver 1864-66 ikke er nævnt, når man spenderer 7 sider på afstemningsudgaven 1920.

Et særligt afsnit beskriver postagenturerne under Sønderborg pkt.. Det er overskueligt og kontant. (På samme måde behandles de danske brevsamlingssteder efter 1920). I dette afsnit findes vist et par trykfejl (jfr. Oberpostdirektion Kiels meddelelser i lokalregeringens Amtsblatt). PAG Düppel er iflg. Amtsblatt oprettet 4. jan. 1904 - forf. anfører 1. april 04 (er det manuskriptets 4/1, der under renskriften er blevet læst som 1/4 ?). Hörup blev iflg. Amtsblatt oprettet i 1902. Forf. nævner, at der i 1878 var tale om, at der skulle opretttes et PAG i Fynshav. Hendes kildemateriale bevidner det først fra 1. dec. 1896. Amtsblatt anfører i meddelelse af 27 dec. 78, at det vil blive oprettet d. 1. jan 79 (med telegraf) - og anm. har oplysninger, at der findes aftryk af et Fünenshaff-dagstempel i 1881 (type: ENR II) -.

Omtalen af censurposten under 1. verdenskrig (s. 188 f.) er vildledende. Den af forf. citerede "Bekanntmachung Nr. 1" fra OPD Kiel af 31. juli, er gengivet i en forkortet og bedærvet form. Originalen, der er trykt i Amtsblatt af 1. aug. 1914, handler kun om breve til Elsass-Lothringen og andre sydtyske områder/byer. Denne indskrænkning er ikke med i forfatterens citat, og læserne får der indtryk, at Aabenraa-censuren har eksisteret helt fra 1914. Überwachungs-kommissionen i

Aabenraa blev som bekendt først oprettet i sept. 1916 i forbindelse med bygningen af "Stellung Nord". - Efter alt hvad vi iøvrigt ved, fandtes der ingen i n d e n r i g s b r e v c e n s u r i Nordslesvig i perioden før sept. 1916. Iøvrigt var censuren ikke så omfattende, som forf. lader formode. Breve inden for samme Uberwachungs-område blev ikke censurerede.

Forf. kilde (fra 1918 ?)må på dette punkt være s ekundær. (Når jeg sætter spørgsmålstegn, skyldes det, at jeg af Eva Holms noteapparat ikke altid kan se, hvor den anførte note egentlig hører hjemme. Det kan ikke være meningen, at brugeren af bogen også skal gætte gåder).

Bogen er som tidligere nævnt et beskæftigelsesprojekt, d.v.s. at stoffet er blevet indsamlet, bearbejdet og gjort færdigt til renskrift i løbet af syv måneder (efter nugældende regler). Det er alt i alt et par pæne præstationer, som forfatterne der har ydet, idet man må gå ud fra, at de ikke på forhånd har kendt noget videre til emnet.

Resultatet er blevet en læseværdig og interessant bog, hvis udgivelse er et velkomment bidrag til den posthistoriske litteratur. ANSKAF DEN, MENS DEN ENDNU KAN FAS. Den er faktisk til foræringspris.

E.M.L.

P.S. En lille dråbe malurt: Bogen er en pæn tryksag med gode illustrationer, men man kunne godt have valgt en anden skrifttype at renskrive manuskriptet med. Den anvendte skrifttype er brugbar til breve, men efter anm. mening ikke særlig anvendelig i en bog på næsten 300 sider.

o o o o

Redaktionen har endvidere modtaget følgende bøger fra Paul Jensen, Oslo.

Per Eirik Danielsen: Norske skipsstempler og reisende postekspeditioner på skip.

Filatelistisk forlag, Bergen. (1984). 270 s. hæftet. Pris ikke anført.

Bogen indeholder en katalogisering af stemplerne fra de forskellige norske skibsruter med gengivelse af hvert enkelt stempel med dertil hørende kort tekst, der oplyser om type, inskription og de af forfatteren kendte første og sidste anvendelsesdatoer.

Desuden gives der korte oplysninger om ruterne.

Kataloget, der er det første gennemarbejdede om dette samleområde, kan anbefales til alle samlere af disse stempler. Enkelte af illustrationerne er svage utydelige - Det er nu engang de betingelser, som man må leve med, ved katalogudgivelser af den slags. -

(Filatelistisk forlags adresse: Boks 65. N 5032 Minde) -

Tore Gjelsvik: Skip og post i Hamburgruten 1853 - 1865. hæftet. 53 s.

Udg. af Norsk Filatelistforbund og Wennergren-Cappelen a/s 1983.

Pris ikke opgivet. Bogen er et særtryk af Norsk Filatelistisk Tidsskrift.

og vil blive nærmere omtalt i næste nummer af Posthistoriske Meddelelser.